RESENUMMER

sydasien bulletinen

10 kr

3
1981
sept

Sydasien
BOX 1142, 221 05 LUND

På resa i Indien 1200-talet

"I detta konungarike finns peppar, ingefära, kebuber och indiska nötter och här tillverkas de dinaste och vackraste bomullstygen i världen. Skeppen från Manji för med sig koppar som ballast och dessutom guldbokad siden, gaskygge, guld och silvet i tackor. Och många slags kryddor"

Hälsningar
Marco Polo

sydasien
BOX 1142, 221 05 LUND

Till
Vasco Da Gama
Jean Colbert, Robert
Clive, Henrik König m.fl.
EUROPA

MYSORE—INDIA

Designed & produced by Ashwince Kitarts, Bangalore. 35 Paise

A Map of the SOUTH EAST part of ASIA for illustrating Dr. ROBERTSON'S Historical Disquisition &c.

RES MOT ÖSTER

Sydasienbulletinen 3 - 1981 okt

Adress till Sydasienbulletinen:
G Dückers väg 1F
241 00 Eslöv, 0413/602 01

Sydasienbulletinen ges ut fyra gånger per år. Redaktionen växlar mellan Stockholm, Göteborg och Skåne. Detta nummer ansvarar Skånegruppen för, och nästa nummer kommer att göras i Stockholm. Artiklar, debattinlägg m m är välkomna.

Prenumeration för fyra nummer (ett år) kostar 40 kr. Studentprenumeration kostar 30 kr, stödprenumeration 100 kr och institutioner får betala 60 kr. Vill man ha sig tillsänt ett enstaka äldre nummer kostar detta 10 kr.

Postgiro: 79 54 96-9 Sydasienbulletinen.
Ansvarig utgivare: Thomas Bibin.

Redaktion detta nummer: Thomas Arvidsson, C-J Charpentier, Göran Djurfeldt, Staffan Lindberg, Rune Romhed och Börje Tobiasson.

Kontaktpersoner för Sydasienkommittéerna:

Stockholm:
Kalle Kjellman, Hälsingegatan 7
113 23 Stockholm, tel 08/32 84 68

Göteborg:
Thomas Bibin, Erik Dahlbergsgatan 27 A, 411 31 Göteborg, tel 031/16 15 12

Skåne:
C-J Charpentier, G Dückers väg 1 F, 241 00 Eslöv, tel 0413/602 01 (kvällar)

Uppsala:
Anders Forsberg, Fänkålsgatan 3, 754 47 Uppsala, tel 018/25 47 27

Danmark:
Stig Toft Madsen, Burmeistergade 27, 1429 Köpenhamn K, tel 01/54 56 11

Sydasienkommittéernas plattform:
Sydasienkommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasien och stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.
Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien och i Sverige.

Tryck: Infotryck ab, Malmö 1981
ISSN 0347-5182

INNEHÅLL:

Res mot öster unge man!, *Jan Myrdal* ..... sid 3

PM för Indienfarare, *Sören Sommelius, Kristina Simonsson* ..... sid 5

Svenska författare om Indien ..... sid 9

En besökares notiser om Sri Lanka, *Thomas Bibin* ..... sid 10

Dagar i Pakistan, *C-J Charpentier* ..... sid 13

En tripp i Asien, *Christian Wigardt* ..... sid 17

Städernas klassprägel, *Finn Barnow* ..... sid 18

Besök Bengalen, *Sten Johansson* ..... sid 20

Med mikrobuss och cykelrickshaw över Braahmaputra, *Göran Djurfeldt* ..... sid 21

Anteckningar om resandet, *Tomas Löfström* .... sid 22

"Icke tycka om turist..." – om det turistiska kastväsendet, *Stig Loft Madsen* ..... sid 24

Brev från läsekretsen ..... sid 26

Hur man tar sig till Sydasien, *Börje Tobiasson* .. sid 27

Stöd Afghanistan – eller bekämpa Sovjet?, *Stig Toft Madsen* ..... sid 28

Dåliga nyheter från Pakistan, kommentarer ... sid 30

Tid att göra den allmänna rösträtten allmän, *Thomas Bibin* ..... sid 31

Resehandböckerna, Litteratur om Sydasien ... sid 32

Krönika, *Karl Reinhold Haellquist* ..... sid 33

Från redaktionen ..... sid 34

Översiktskarta Sydasien ..... sid 35

Kulturtidskriftsfestivalen i Malmö

Den 15–18 oktober går världens första kulturtidskriftsfestival av stapeln i Malmö. Meningen är att våra kulturtidskrifter skall få möjlighet att presentera sig själva med utställningar och aktiviteter.

Det börjar på Malmö Konsthall och fortsätter på stadsbiblioteket.

Närmare upplysningar, ring 040/12 51 57.

Jan Myrdal

Res mot öster unge man!

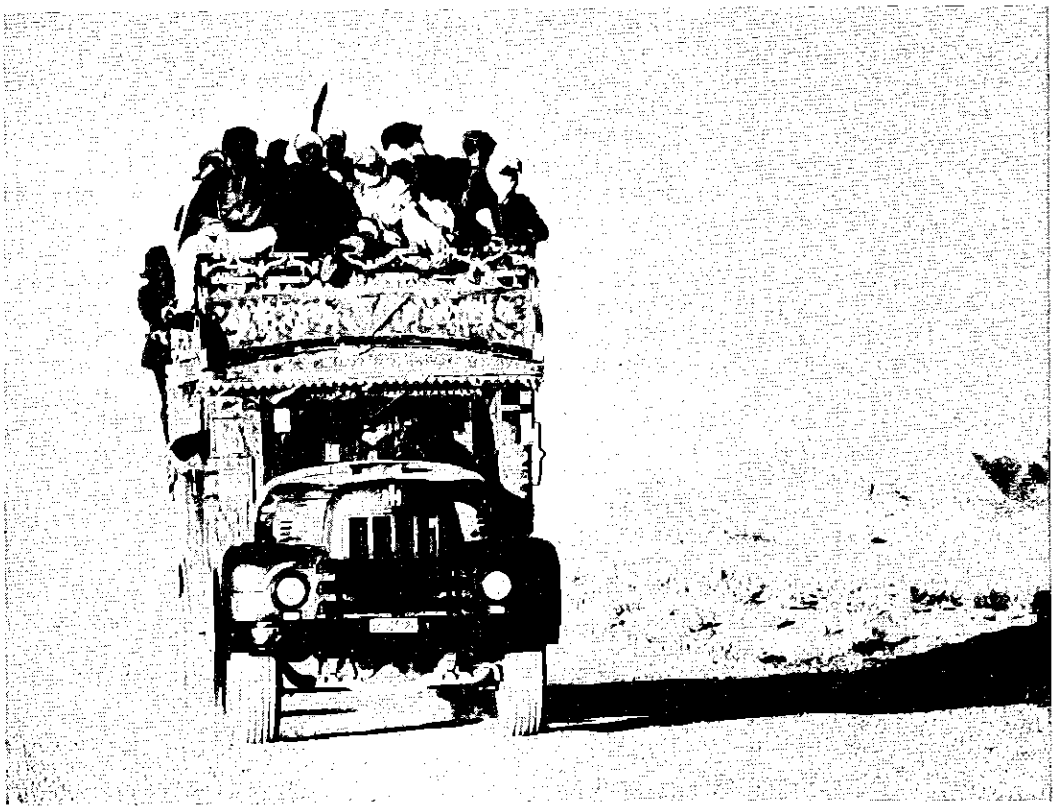

Foto: Torgny Sommelius

Jag minns att det snöade den hösten. Det var kallt i min lägenhet. Himlen var tuberkulöst grå. Jag satt och översatte Jack London med vantrivselns isblommor på fönstret bredvid mig. (Inte vantrivsel med Jack London – tvärtom, han talade med stark röst till mig om hur nödvändigt det var att jag inte sjönk in i hemtrivselns fosterland – med vantrivselns isblommor mot grå himmel – nu när jag kommit söderifrån.) Vi samlade pengar. Vi betalade skulder. Vi organiserade utställningar och Gun ställde själv ut, jag översatte, skrev artiklar, recenserade, hade just gett ut en bok och fick stipendier. Vi slet och slet och skulderna betalades. Vi köpte en Lillcittra, och en kväll körde vi över Liljeholmsbron söderut. (Fast hann bara till Norrköping den dagen.) Inte hade vi så mycket pengar med oss och inte visste vi exakt hur länge vi skulle vara ute. Ett år eller så, sade vi, och alla vännerna tvivlade. Tre år blev det. Ner genom Europa, ut ur Europa, därefter Turkiet, Iran, Afghanistan, Pakistan, Indien, Ceylon, Nepal. Mest Afghanistan. Där målade Gun. Där blev jag dödssjuk. Där skrev jag en bok. Och där tror jag vi lärde oss förstå verkligheten och verklighetens sammanhang bättre. Vi kom att älska Afghanistan. Ett land inte längre främmande.

Men att resa, själva resandet alltså, var att älska. Motorn som mullrar dovt på ettan, sanden som känns som lös snö att köra i, bergen som tornar upp sig högre och högre – skarpa som teaterkulisser i den torra luften – hjulen som lättar från bottnen när man forcerar en flod och vattnet lyfter bilen och för den med sig ett stycke, svetten som rinner salt i munnen till dess mustascherna vuxit ut och skyddar munnen, glasögonen som ständigt immas igen av dammet och den stora, tomt ödsliga stäppen utanför bilen. Resandet; en fysisk upplevelse som sötmar med ansträngningen. Resandet som njutning. Vi körde över stäppen och öknen och höll kursen som båt på havet. Kullarna rullade i långa dyningar mot oss. Den torra luften brände i strupen och sanden sjönk het och tung under fotsulorna när jag vulkade en slang. Vi sov i bilen ibland. Hakade fast stolarna i taket, bredde ut bagaget jämnt över golvet, blåste upp gummimadrasserna och rullade ut sovsäckarna på dem. Men bara när det var kyligt. Gun hade gjort gardiner för fönstren, vi hade en liten blomkruka (mycket liten) i handskfacket och jag hade låtit ersätta plasthandtagen med ädelträ. Även en Lillcittra växer upp och blir en Rolls Royce på så sätt.

Men aldrig var körandet så spännande som man läser i reseböcker. Ingen överföll oss. Vi var sällan nära döden. Det är betydligt säkrare att köra i ödemarken än i Stockholm. Både bil och bilist får längre liv av att köra obanad terräng än att köra storstad och motorväg. Dock var ju körandet roligare än man läst. Egentligen tar en bil sig fram överallt där en åsna tar sig fram. Man kan till och med plocka sönder den i bitar och bära den mutter för skruv över de värsta ställena. Det har gjorts. På tjugotalet av ett par citroëningenjörer som skulle bevisa att det var möjligt att ta sig med bil över Kara Korum från Indien till Kina. Jag läste deras bok uppe i Badakshan. Utan att vilja brista i respekt för deras sportsliga bragd var jag dock inte fullt övertygad om att det var bilsport.

Den tristaste, svåraste och besvärligaste vägsträckan hade vi när vi kom körande hem. Då körde vi genom Jönköping i isblåst och halka och i tidningarna läste vi att det var den värsta stormen i mannaminne. Då kände vi oss hemma igen. Mannaminnet är så sällsamt kort i vårt land. Det beror väl på kölden och mörkret.

Dock, det väsentliga med vårt resande var inte för oss att notera resemil eller glädjas över svåra flodövergångar och genomförda (eller aldrig fullt genomförda) bergsuppkörningar. Det var människorna. De andra ländernas och de främmande kulturernas människor. Det främmande gav oss större begrepp om det egna. Det mänskligt gemensamma befriar från sockenpatriotismen. Det räcker inte med att säga att man måste inse att vattenhämtaren i Khanabad är en människa och en medborgare i vår gemensamma värld. Det räcker inte alls att tro sig kunna säga att han är en kompis. Den stora gemenskapen upplever man den dag man märker att man i en konflikt mellan Khanabads vattenhämtare och hemlandets ekonomiskt styrande ställer upp på de förras sida. Ty de har ju rätt. Och det var skönt att bli kvitt varje uns av solidaritet med de små rika ländernas rika. Vägen blev därigenom också en väg till politisk förståelse. I de rika länderna tycks de mäktiga vara så mäktiga, att man inte ens tvivlar på deras makts varaktighet. Men efter några år i de andra länderna, majoritetsländerna, proletärländerna, inser man att de mäktigas makt är ringa, deras dagar räknade, de själva inom kort blott en fotnot i historikers lärda avhandlingar. Det var dit vägen förde.

Och nu, när vägen fört till människorna och resandet inte blott var en fysisk glädje eller ett spänningsfullt milslukande i exotisk miljö, då blev livet också så mycket bättre att leva. I Iran och Afghanistan upplevde vi den civiliserade människans mänskliga hjälpsamhet. Aldrig hände det att vi råkade ut för ett missöde utan att någon kom hjälpande. Och hjälpen var ingen hjälp för ekonomisk vinning. Det var en självklarhet civiliserade människor emellan. Man hjälper varandra. Man ger varandra mat och husrum. Man delar sin sista brödkaka, sin sista vattensäck med medmänniskan. Den afghanske tankbilschaufför som i sex timmar kröp på ettan bakom oss uppför Hindu Kush för att vara till hands när våra dåliga slangar punkterade (en gång i timmen), han gjorde detta i fullkomligt självklart medvetande om att så handlar en människa. Att detta inte är normalt, att detta inte är självklart i en kultur som den "västerländska" säger inte att afghanerna och iranerna är dumma, okunniga och ociviliserade. Det säger blott att vår rika del av världen utvecklas i anti-mänsklig riktning, styrd av de krafter som profeterna sade skulle "upplösa den mänskliga värdigheten i bytesvärde". Där en mänsklig framtid. Här ej.

Där också en mänsklig forntid. Vägarna vi körde var gamla. Även där vi trodde oss köra över öde öken som på öppet hav, följde vi de uråldriga vägarna. De vägar som vuxit kulturer kring sig under årtusenden. Där gjordes de väsentliga mänskliga framstegen. Där förmänskligades människan. Det storslaget nakna landskapet var mänskligt. Där återgavs oss de mänskliga perspektiven. Barndomens historielektioner där oväsentliga kungars meningslösa slag i en undanskymd del av världen under de senaste seklen tog så stor plats ersattes av en mänskligt lång och mänskligt vid historia. Det gick hål på den nationella självtillräckligheten och de inrotade svenskerierna pyste ut så det visslade på stäppen.

Om jag skreve på tyska skulle jag ha sagt att vi reste till Morgonlandet. Ordet gäller dock även på svenska.

Denna text skrevs i Delhi 1961 och publicerades första gången i *Perspektiv* februari 1962.

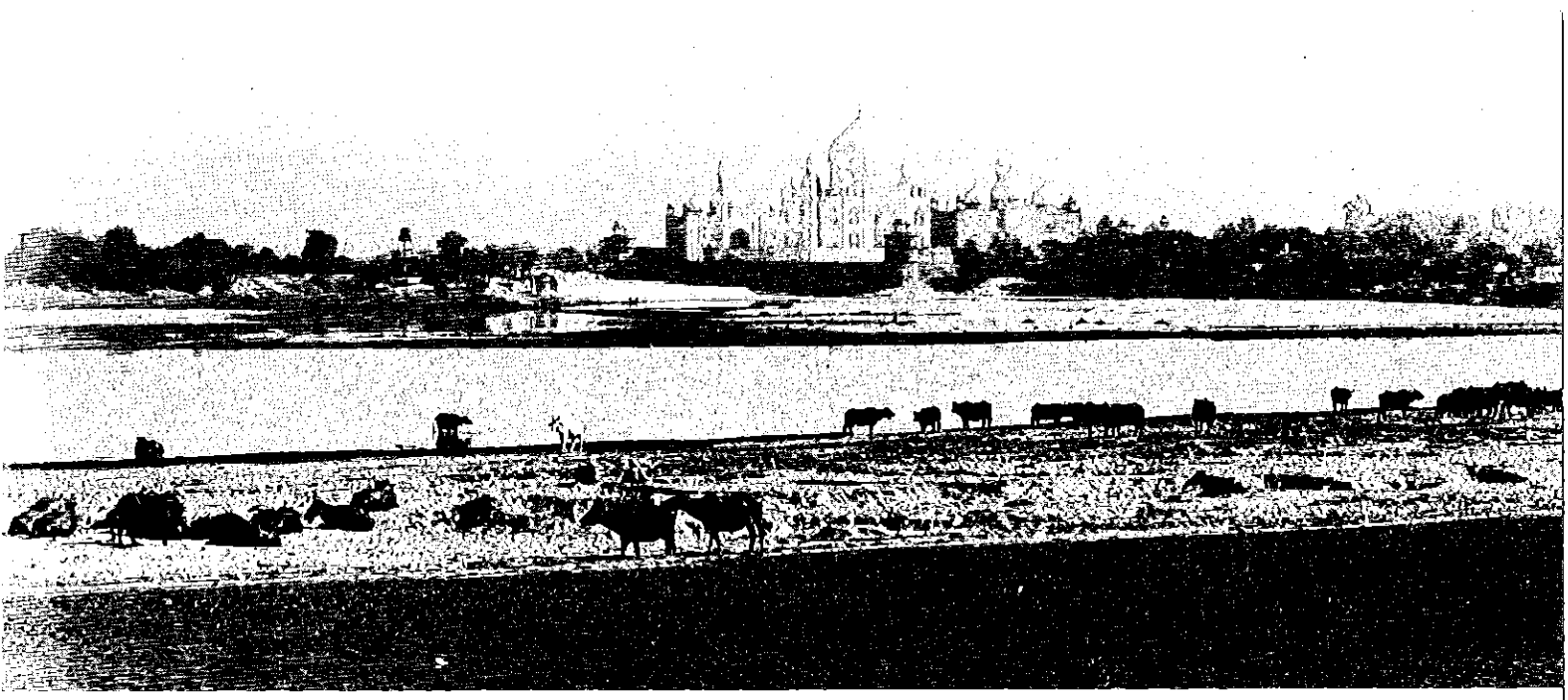

Foto: Börje Tobiasson

PM för Indienfarare

Tänker du resa till Indien? Sören Sommelius och Kristina Simonsson, journalister på Helsingborgs Dagblad, ger här några lugnande medel för nervösa indienresenärer.

Den som skall resa till Indien upptäcker snart att alla i vänkretsen har en kusin eller åtminstone en vän till en vän som har varit i Indien och där druckit av orent vatten för att aldrig efteråt bli riktigt densamme, eller kanske klappat en hund och fått rabies eller klarat sig undan resans alla faror och kommit hem helbehållen, dock bara för att dö en hastig död sedan någon mystisk inälvsmask utan förvarning borrat sig rakt in i hjärtats kammare...

Efter nära ett halvår i Indien hade något borrat sig rakt in i våra hjärtan, en känsla, en insikt, en kärlek till detta stora förvirrade och förvirrande land. Klarare än någon gång innan såg vi hur vårt Europa är en undantagsdel av världen. Vi upplevde också hur färgade och präglade vi själva var av vår kultur, av det västerländska sättet att se på världen.

En skälvande het juliförmiddag förra året landade vi i Delhi. Vi hade läst på väl, förberett oss under mer än ett års tid. När vi noterade soparen som hugsittande borstade golvet på en restaurang mellan våra fötter konstaterade vi att det var precis så som vi visste att det skulle vara.

Några dagar före jul återvände vi till Delhi. Det var inte samma stad som den vi en gång kommit till. Vi såg helt andra saker, upplevde nästan allting annorlunda. Det berodde nu inte så mycket på staden som på oss. I juli relaterade vi våra upplevelser till det vi hade läst, till vårt svenska engagemang i u-landsfrågor, till vår kultur. I december satte vi Delhi i relation till Calcutta, till Madras, till Trivandrum, till Leh och Jaiselmer.

Man ser så gärna det man vill se, i all synnerhet i detta Indien, i en verklighet som är på samma gång så främmande, så motbjudande, så fascinerande. Väl i Indien slits hinnorna från ögonen, en efter en...

Att resa och leva i Indien är egentligen en hel vetenskap, något som man knappast kan lära på annat vis än genom egna erfarenheter. Ändå ska vi försöka att berätta lite om vad vi lärde oss, du kanske kan ha nytta av något om du reser.

Indien är en kontinent som inom sig rymmer större olikheter än Europa. Det gäller både kultur, natur, klimat och språk. Har du bara kort tid på dig, välj då helst att stanna i en del av landet, lär känna den. Först om du har flera månader på dig hinner du med olika regioner. Har du kort tid, res helst under vinterhalvåret, undvik de tider då monsun och hetta gör resan dubbelt mödosam – även om också det är en erfarenhet. Till Kashmir, Ladakh, Darjeeling och andra områden i Himalaya är sommaren bra restid.

Billigt att resa och bo

När man planerar en indisk resa gäller det först och främst att välja ur vilket perspektiv man vill uppleva landet. Det går att göra av med hur mycket pengar som helst – och nästan hur lite som helst.

Vi valde att färdas enkelt, med buss och andraklass tåg (det finns tre klasser, luftkonditionerat, första och andra klass). Vi valde också att bo enkelt, utan luftkonditionering, på hotell som dock inte var enbart billiga utan också för det mesta förvånansvärt bra. Vi skule ha kunnat bo ännu billigare.

Oftast betalade vi mellan 20 och 30 rupier (10–15 kr) för ett dubbelrum, som regel med eget badrum. I de större städerna, i synnerhet i Delhi och Bombay är det åtminstone dubbelt så dyrt, på mindre platser många gånger ännu billigare. De statliga s k guest houses som finns över hela landet är för det mesta hyggliga, ibland tråkiga.

Indierna själva klagar över hur allting har blivit dyrare. Men för oss är Indien skamligt billigt. På ett halvår gjorde vi av med 9 000 kr var (allt inräknat utom flyg till och från Delhi, också saker vi köpte med oss hem). Med en reskassa på 50 kr per dag klarar du dig gott. Utan alltför stor sparsamhet går det att resa och leva i Indien för 30–40 kr/dag.

Packningen

Men låt oss börja från början, med packningen. Ta med minimalt med kläder, det finns bra och billiga indiska kläder att köpa överallt inte bara i Sverige utan också i Indien. Och under de heta månaderna är också de tunnaste svenska kläderna alltför tjocka därnere. Ett par bekväma, stadiga

sandaler, det är egentligen allt som behövs.

Sovsäck kan kanske vara bra i norra Indien under vintermånaderna. Men en bra indisk sjal är betydligt lättare att släpa på och dessutom mera användbar.

Film är dyrt i Indien. Det var vår tyngsta börda i ryggsäckarna. Ta annars med så lite som möjligt. Det du behöver kan du skaffa därnere.

Att fotografera i Indien är både tacksamt och svårt. Många indier hyser en (ofta befogad) avsersion mot utlänningar som fotograferar slum och misär, i Calcutta är det näst intill omöjligt att använda kamera. Bäst är att vara i sällskap med en indier som kan förklara vem man är och i vilket syfte man tar bilderna. Vårt råd – visa hänsyn och var generös med att skicka bilder till de personer du fotograferar.

Tåg och buss

Tågresorna genom Indien hör till våra färgstarkaste minnen. Varje resa blev ett oändligt äventyr. Jobbigt ibland, jovisst, hett också, trångt och dammigt, men framförallt färgstarkt och fyllt av upplevelser.

Indien har ett väl utbyggt järnvägsnät, ett minne från kolonialtiden. Lokaltågen fordrar lite tålamod. Men med "mail" och express tar man sig fram förvånansvärt snabbt över väldiga avstånd. Skaffa dig en tågtidtabell (dom är ofta slutsålda) och du har en av nycklarna till Indiens hjärta.

Res på natten under den heta årstiden. Andraklass med reservation berättigar till en egen brits, visserligen brädhård, men vi sov gott. I de större städerna finns särskilda luckor på stationerna för utlänningar. Ändå kan det ta lite tid att fixa en biljett, räkna med en halv dag, färder mellan olika kontor, väntan i köer. Men ibland kan det som exempelvis i Calcutta, gå på bara tio minuter.

I och för sig går det bra att resa oreserverat, då kan du köpa biljett direkt på stationen, där normalt de reserverade platserna är utsålda veckor i förväg. Garanterat blir det trångt, men för den skull inte tråkigt. En "kuli", en av dessa rödrockskladda bärare som finns på varje station, kan vara till ovärderlig hjälp, då det gäller att fixa en plats på ett överfullt tåg.

För resor på upp till tjugo–trettio mil går buss också fint. Men trafiken är inte sällan kaotisk, ofta satt vi med hjärtat i halsgropen, olyckorna är också många.

Ryggsäckarna lägger man själv på taket. Vi hade med oss ett svenskt cykelslanglås och kunde med hjälp av det sätta fast vårt bagage i räcket på taket. Kanske var vi överdrivet misstänksamma. Men det kändes tryggt att inte behöva tänka på bagaget, när folk vid varje hållplats klättrade upp och ner med nytt bagage eller då passagerare åkte på taket.

Vi hade också med oss ett bra hänglås. De flesta hotellrum låses med hänglås (som man i och för sig får låna). Vårt svenska lås var en extra garanti.

Åk buss i städerna, snabbt, bra, billigt. Det ser trångt ut utifrån men när man väl lyckats komma på brukar det ordna sig med en plats.

Maten

Maten kan vara ett dilemma i början. Efter ett halvår i Indien är svensk mat ett problem, färglös, okryddad, inga chapatis, ingen dal... Första tiden varvade vi med kinesisk mat, västerländsk mat i Indien ter sig både dyr och trist. Omelett, curd (yoghurt) och banan är bra när magen inte hänger med.

Breven hem

Aerogram är bästa sättet att skriva hem. Om du skickar vykort eller vanliga brev, be då att få frimärkena stämplade. Vi slar-

Pilgrimer i Hardwar lagar sitt kvällsmål på Ganges strand. Nästa sida: På stranden i Madras. Sid 8: Monsunregnet har börjat. Kvinnor skular under husets utskjutande palmtak i en by i Tamil Nadu i Sydindien.
Foto: Sören Sommelius.

vade ibland med det och många kort kom aldrig fram. Våra paket kom däremot hem i gott skick efter ungefär tre månader. Men det var dryga dagsverken att få dem avsända.

Ditt Indien

Att resa runt i Indien och bara titta på sevärdheter, det tror vi inte på. Försök att klargöra för dig varför du reser, ge din resa ett syfte. Det kan du göra genom att koncentrera dig på några aspekter. Studera ett arbete, t ex din egen yrkeskategori. Ta reda på hur vanligt folk bor, äter och arbetar.

Om du reser i Indien utan att besöka byarna har du inte varit i landet. Men svårigheterna är stora. En kontaktperson i byn är värdefull och ökar din behållning av besöket. Om du ensam som hastigast kommer till en by blir följden lätt att allt normalt arbete avstannar medan du blir nyfiket granskad med små möjligheter att kunna kommunicera.

Läs så mycket du kan om Indien innan du åker. Man kan inte bara lita på sina ögon. Det du ser är inte sanningen. Det är så mycket som är svårt att förstå utan kunskap.

Dagboken

Dokumentera (åtminstone för dig själv) det du ser och upplever både i ord och bild. Intervjua folk. Skriv dagbok, flitigt! Det gjorde vi och när vi nu läser våra anteckningar dag från dag är det som om landet öppnar sig på nytt, ur minnesnotiserna stiger hettan, dofterna, människorna, färgerna. Tanken behöver bara lite draghjälp för att snabbare än ljuset förflytta sig tillbaka, till de dagar i Indien som för oss blev en serie djupgående erfarenheter, som vi fortfarande oupphörligen återvänder till. Om och om igen gör vi nu vår indienresa och aldrig kommer vi hem tillbaka till det vi lämnade.

Calcutta

Vi bodde på Frälsningsarmén, trevligt. På samma gata, Sudder street, finns många andra hotell. Klichéerna om Calcutta falska, det här är en fascinerande, kämpande stad, också ett kulturellt centrum. Gå på teater, bio, utställningar. Besök Indian Museum, ett jättemuseum, med bl a en rolig antropologisk avdelning.

Området kring Kalighat-templet fascinerande, om än också fyllt av nöd. Vandra i Calcutta, från Kalighat i söder till det mest tättbefolkade området, där bron från stationen kommer över från Howrah-sidan. Här finns bl a den ghat där Rabindranath Tagore kremerades. Vandra – eller åk spårvagn eller handdragen riksha.

I Calcutta publiceras CPI(M-L):s tidskrift "Frontier".

Trivandrum

En trivsam mindre stad, föga mer än en enda gata. Vårt stamställe blev Indian Coffe House (Spencers corner). Hotel Gandhi har atmosfär (nära Power Station Road). Spännande politisk atmosfär, täta demonstrationer. Tropiskt, sydindiskt. I närheten Kovalam, fin strand. Går du en bit bort från den plats där det finns lyxhotell kommer du snart till fiskebyar, där man tillverkar rep av kokosnötfibrer.

Quilon

Strax norr om Trivandrum. Fantastiskt Guest house, byggt som guvernörspalats av engelsmännen, bilder av blekfeta engelsmän på väggarna. För 22 rs fick vi ett rum 6x10 m plus skrivrum och badrum, allt värdigt general Nelson. Själva staden en vanlig småstad. Från Quilon åtta timmars resa i båt på Keralas laguner till Allepey, fint. Från Allepey buss till Thekkady, reservat med mycket elefanter.

Cochin

Att resa hit är som att vallfärda till kolonialismens allra äldsta rötter, Vasco da Gama kom hit 1502. Hans grav finns här, fast tom. Vi bodde på Bolghatty-ön, oändligt långsmal, i ännu ett gammalt guvernörspalats. I Cochin finns tillfälle att se kathakali-dans på flera ställen, också sminkningen före är fascinerande.

Delhi

Billigast (men med mycket låg standard) bor du intill New Delhis järnvägsstation. Vi bodde i New Delhis centrum, Connaught Place, där det finns många enkla men hyggliga hotell, exempelvis Jiwan Lodge (L-block, Circular rd 6). Bra, lite lyxig restaurang i närheten: Volga, god mat. Billigare och folkligare matställen i de yttre gaturingarna. Vår favoritplats: Trappan upp till Jama Masjid-moskén, enormt folkliv. Ströva därifrån genom det muslimska områdets gränder. Chandni Chawk är också fint. Besök jainisttemplet där på kvällen. Ett annat slags folkliv i Nehru-parken, massörer, öronpetare..., lätt att få små pratstunder där. Souvenirer i ständen på Jan Path (också tibetansk marknad). Vill du slippa pruta finns Cottage Emporium på samma gata, här finns *allt* från hela Indien, tyvärr. Passa på och köp böcker i Delhi, här finns otroligt välsorterade bokhandlar. Bekanta dig med mängden av fina indiska tidskrifter, alltifrån CPI:s Mainstream, välskrivna Economic and Political Weekly, feministiska Manusha (svår att få tag på) till ibland frispråkiga Illustrated Weekly. Vill du ha indisk musik på kassett eller skiva finns här allt.

Lästips – Indien

Agrell, Jan-Olov och Tamm, Gordon: "Indien – en landanalys." SIDA, Stockholm 1979. (Gratis från SIDA.)

Bettelheim, Charles: "India Independent." Monthly Review Press, New York 1968. (Grundläggande bok om ekonomi, social struktur och politiska förhållanden.)

Berg, Lasse och Lisa: "Mat och Makt." Gidlunds, Stockholm 1979.

Den Nye Verden, nr 11, 1977. Specialnummer om Indien. Mellemfolkeligt Samvirke, Köpenhamn 1977.

Dumont, Louis: "Homo Hierarchicus. The Caste System and its implications." Weidenfeldt & Nicholson, London 1970. (Bästa boken om kastsystemet.)

af Edholm, Erik: "Vatten och makt. Om konstbevattning och statsmakt i Sydindiens historia." Ordfront, Stockholm 1977.

Djurfeldt, Göran (red): "Indien. Afhængighed og underudviklung." Forlaget Aurora, Köpenhamn 1979.

Hettne, Björn: "Utvecklingsstrategier i Kina och Indien." Studentlitteratur, Lund 1980.

Mamdani, M: "Myten om befolkningskontroll. Familie, Kaste og Klasse i en indisk landsby. Mellemfolkeligt Samvirke, Köpenhamn 1974.

Omvedt, Gail: "We will smash this prison. Indian Women in struggle." Zed Press, London 1980.

Selbourne, David: "An Eye to India. The unmasking of a Tyranny." Penguin Books. Harmondsworth 1977.

Tyler, Mary: "Fem år i indiskt fängelse." Rabén & Sjögren, 1978.

Tidskrifter: "Economic and Political Weekly (Bombay) är den i särklass bästa tidskriften om den politiska och ekonomiska utvecklingen i Indien. En mera populär tidskrift är "India Today" (New Delhi), som kommer ut två gånger i månaden.

Läs romaner

– om de sociala förhållandena i städerna och på landsbygden. Här tre tips på böcker på nordiska språk av indiska författare:

Anand, Mulk Raj: "Kuli." Folket i Bilds Förlag, Stockholm 1953. (En av de stora indiska proletärromanerna.)

Markandaya, Kamala: "Ris och Regn." Lindblad, Uppsala 1956. (Om det hårda livet i bysamhället.)

Markandaya, Kamala: "En håndfull ris." Gyldendal, Oslo 1967. (Om livet bland fattiga hantverkare i den koloniala storstaden Madras.)

Annons

BOMBAY

DELHI KATHMANDU
KARACHI DACCA
COLOMBO ...

Regelbundna avgångar
med reguljärt flyg.

SCANASIA WORLD TOURS

Skåneg 35, Box 5036
402 21 Göteborg, tel 031–81 06 70

Svenska författare om Indien

Lasse och Lisa Berg, *Ansikte mot ansikte. Fascister och revolutionärer i Indien.* Sthlm 1970. En rapportbok med stor kunskap samlad under olika teman: politik, jordbruk, religion etc. Lättöverskådlig, lättläst.

Folke Isaksson, *Har Indien en chans?* Sthlm 1969. Mer personligt hållen reseskildring med egna inströdda tankar och bilder. Upplagd kring olika teman. Suggestivt bildmaterial.

Sven och Cecilia Lindqvist, *Asiatisk erfarenhet.* Sthlm 1964. Jämförelse mellan några asiatiska länder där Indien fått största platsen. Personlig, engagerad. Religion, politik, konst.

Sven Lindqvist, *Myten om Wu Tao-tzu.* Sthlm 1967. Kina, Indien och Hermann Hesse. Konstfilosofi och glödande konkreta bilder från resorna. Delvis svårtillgänglig. Mycket typisk för svenskt 60-talsmedvetande.

Lundkvist, Arthur, *Indiabrand.* Sthlm 1950. Ett exempel på en tidigare reseskildring med den då förhärskande mer liberala ideologin. Rätt jobbig att läsa men samtidigt intensiv och tät.

Tomas Löfström, *Dalen där Buddha dör.* Borås 1979. Personligt hållen reseskildring om Ladakh. Utformad som en gammaldags upptäcktsresa med geografi, historia och egna tankar, känslor.

Jan Myrdal, *Indien väntar.* Sthlm 1980. Den senaste i raden av reseskildringar. Enormt informationsrik med avseende på historia, religion, politik etc. Men tung, svåröverskådlig och med de typiska myrdalska accenterna.

Foto: Staffan Lindberg

Margareta Peterson

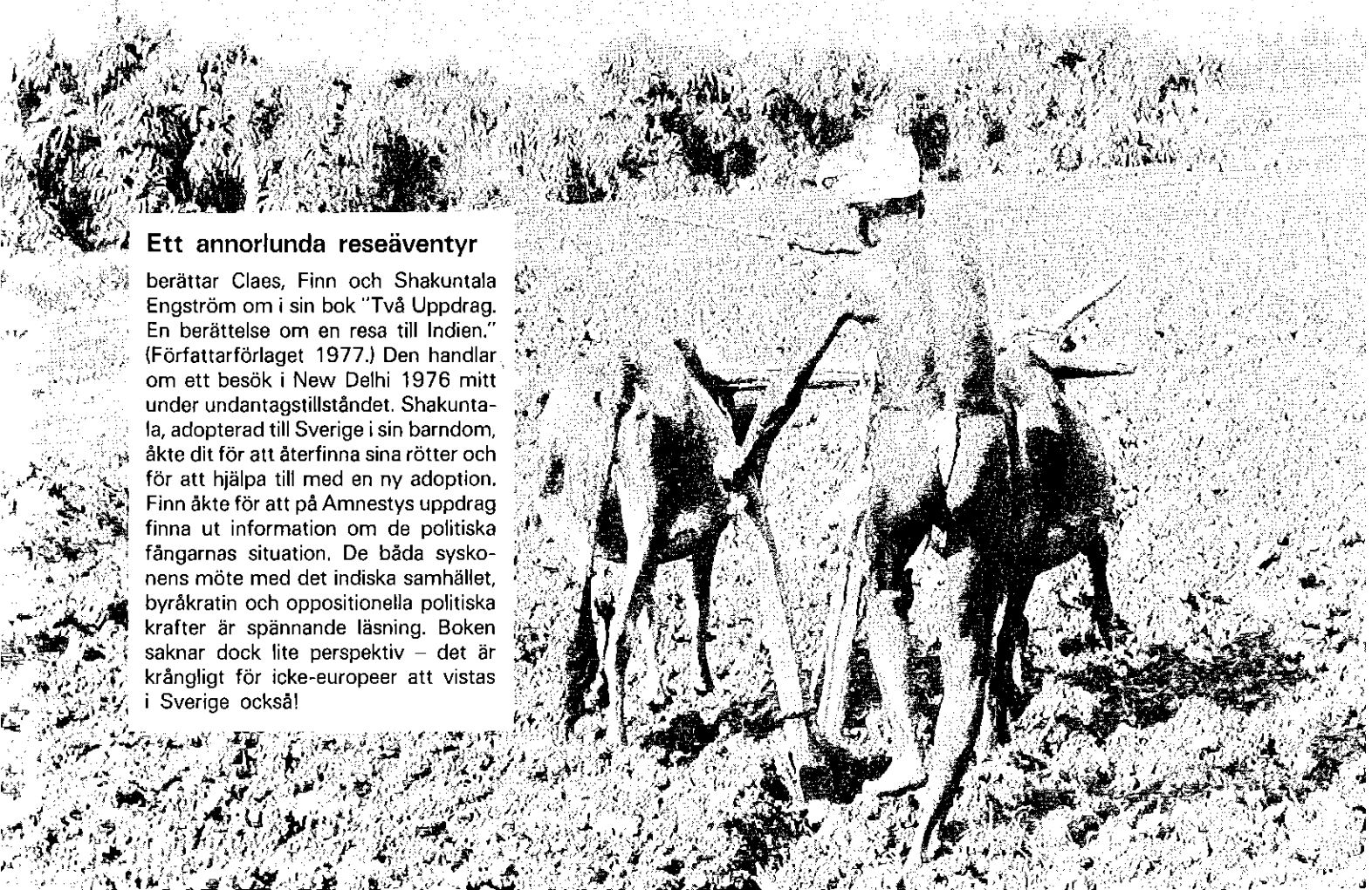

Ett annorlunda reseäventyr

berättar Claes, Finn och Shakuntala Engström om i sin bok "Två Uppdrag. En berättelse om en resa till Indien." (Författarförlaget 1977.) Den handlar om ett besök i New Delhi 1976 mitt under undantagstillståndet. Shakuntala, adopterad till Sverige i sin barndom, åkte dit för att återfinna sina rötter och för att hjälpa till med en ny adoption. Finn åkte för att på Amnestys uppdrag finna ut information om de politiska fångarnas situation. De båda syskonens möte med det indiska samhället, byråkratin och oppositionella politiska krafter är spännande läsning. Boken saknar dock lite perspektiv – det är krångligt för icke-europeer att vistas i Sverige också!

En besökares notiser om Sri Lanka

Foto: Börje Tobiasson

Morgontåget mot Badulla är nästan alltid överfullt och det gäller att stå väl placerad på Colombo central för att få lämplig sittplats. Vagnarna verkar vara reliker från *the colonial days,* bortsett från dieselloket (Canadensisk u-hjälp) och den luftkonditionerade turistvagnen som man gärna undvarar. Färden går inledningsvis genom ett bördigt landskap med risfält och kokospalmer omväxlande. Strax efter Polgahawela, där vi viker av från den norrgående linjen, börjar stigningen och det långa tågsättet slingrar sig runt kullar och klippor mot den gamla kungastaden Kandy. Där försvinner också många passagerare och vi kan i lugn och ro avnjuta de höglänta téområdena där de jämnt växande tébuskarna får bergen att verka friserade av en varsam jätte. Här och där står de karakteristiska téfabrikerna med alla luckorna på övervåningen öppna för att ge luft åt de nyskördade tébladen.

Insignier

Brummet från dieselloket kommer och går alltefter hur vi svänger och det går så långsamt att man nästan skulle kunna gå vid sidan av tåget. Stationerna vi passerar bär många insignier från de engelska byggherrarnas tid och luften blir allt lättare och svalare. Här och där ser man grupper av téplockerskor med sina snabba fingrar och de långa bambukäpparna Nån gång på senhösten 1970 rusade tre utsvultna svenska studenter runt i Colombo på jakt efter lämplig föda. Några månader i en nordlankesisk by utan alla tänkbara moderna bekvämligheter hade nästan fått oss att hata allt vad kokos och kokosoljebaserad mat hette, och vi trodde inte heller att det fanns så mycket att få av lokala läckerheter. Det visade sig senare vara fel.

Fortet

Mitt i Colombos koloniala centrum, det s k fortet, fann vi vad vi sökte: den kinesiska restaurangen Nanking. En liten, enkel krog, öppen mot gatan och med utsikt över Clock Tower och den då inte alltför trafikerade Janadhipathi-gatan. Under tystnad slukade vi maten som nästan smakade som på Tien Tsin på Engelbrektsgatan i Göteborg. Långsamt öppnade vi åter våra sinnen för de dofter och ljud som inte bara kom inifrån köket utan också utmed den smala trottoaren med dess försäljare, butiker, fruktstånd, krogar osv. Dofter och ljud man under senare år lärt sig känna igen och älska.

Fast fortet var förr mest ett tillhåll för tilfälligt uppankrade sjömän. Då, 1970, hade sjöfarten avtagit, i synnerhet sen Suez stängdes några år tidigare. Kvällarna hade blivit ödsliga tillställningar med magert besökta samlingsställen och tidiga stängningstider. Under mina få återstående kvällar låg jag i stället i mitt spartanska rum på YMCA:s övervåning och lyssnade på de svalkande vinterregnen och de snabba ovädren som drog förbi. Det gamla brittiska imperiets arkitektur i fortet befann sig i stadigt förfall och man kunde inte bara höra vad som hände utanför, utan också vad som tänktes, sades och gjordes i de övriga gästernas rum. Lokala förbättringar i form av enkla masonitväggar med mellanrum vid golvet gav en märklig kollektiv touch över vistelsen.

Bondfångeriet

Nu ett decennium senare trängs lågbudgetresenärerna med horder av vanliga turister i ett kommersiellt blomstrande fort. 50-talsmodellerna av Morris Minor har ersatts av moderna Mazda, Toyota och t o m Mercedesar och bondfångeriet har tagit ny fart. Det är bara det statliga bussbolagets fordon som blivit tio år äldre, och en lämpligen kort resa med en av de gamla brittiska dubbeldäckarna (först utrangerade i England, sen i Bombay) i 15 graders kontinuerlig lutning ger precis den puff man behöver för att ta sig ut från detta inferno för att se andra delar av öriket.

som markerar plockningen. Deras kläder är inte lika vackra som på bilderna i turistbroschyrerna som inte heller talar om att dessa människor saknar medborgerliga rättigheter och att de är föremål för en av de största påtvingade folkomflyttningarna i historien. De flesta ska ju iväg till Indien och många har redan fått ge sig iväg.

I Nanu Oya stiger vi av och möts av en bekant, Tony Nagendran. Han är direktör för en plantage med ett par tusen invånare. Tony tillhör det fåtal plantagedirektörer som är tamiler, och han och hans familj kommer ursprungligen från norra Sri Lanka. Det är kanske en del av förklaringen till att han förefaller så sympatisk, för han skiljer sig från sina arroganta och lätt rasistiska singalesiska kollegor. Vi bjuds att bo i gästrummet i hans "superintendents' bungalow" med blommiga gardiner, spegelförsedd kommod, mjuka högbenta sängar med ljust skära myggnät och en vidunderlig utsikt ner över dalsänkan.

Pösmunkar

Tony är på sitt soliga och meddelsamma humör och han visar oss runt, också bland de eländiga längor där hans arbetare bor. "Visst finns det skäl att rusta upp här", säger han, "men téet är en dålig affär för Sri Lanka, och det finns helt enkelt inga pengar till det just nu".

Vid skymningsdags har den lilla besökargruppen sett det mesta av plantagen, talat med arbetare och fackföreningsfolk, antecknat, fotograferat. Vi lutar oss tillbaka med en kopp té, och när mörkret fallit tar Tony oss för säkerhets skull ner till sina kollegor på Planters' Club där vi träffar en odräglig samling pösmunkar, skrymtandes med sina västerländska vanor och kontakter (golf, whisky och Europaresor). Kanske förbannade de sina öden när de något år senare blev statsanställda sen plantageindustrin nationaliserades. Morgonen efter får vi höra att arbetarna på grannplantagen (med det omisskännliga namnet Edinburgh) tagit livet av en av sina plågoandar till förmän. Lyxen och misären tycks förutsätta varandra.

Respass

Några år senare (1979) får jag tillfälle att göra en helt annan tågfärd genom det betagande öriket. Jag har bekantat mig med familjen Sithuravelu, en av de familjer som fått respass till Indien av den lankesiska regeringen efter att i generationer gett sitt blod och sin svett för téplantageindustrin. Det är natt i Polgahawela och vi har stigit av tåget från höglandet tillsammans med några hundra sådana *"repatriates"* för att ta nattexpressen till färjeläget i Talaimannar.

Perrongen är packad med folk och kollin av alla format och utseenden. De lankesiska myndigheterna bryr sig inte om att sätta in extravagnar för de förvisade, så det tåg som snart kommer in är redan överfulla. Vis av tidigare erfarenheter ställer jag mig in på det helvete det också blir, och under ett öronbedövande larm tränger vi oss på.

Sithuravelus tycks ha en viss vana så dom lyckas belamra en kupé där folk tåligt makar sig åt sidan för att ge plats åt tre gånger så många som de övermålade skyltarna anger som maximum. Själv blir jag stående nära vagnsdörren sammanpressad till asiatiskt kroppsformat. Omöjligt vända sig, omöjligt sjunka ner på golvet, saker i fickan skaver och jag får be om ursäkt när jag ska flytta kroppstyngden från ena foten till den andra. Sithuravelu ler medlidsamt mot mig över folkhavet. Han verkar förstå att detta inferno är inget mot de umbäranden som väntar honom i Indien.

Skruvstäd

Tåget rusar genom natten och jag förblir i samma skruvstäd under de hela sju timmar det tar att komma fram till Talaimannar. Det bleka ljuset från några lampor i vagnstaket förmår inte ens tävla med de eldflugor som kommer in i vagnen när vi gör uppehåll på vägen.

Några dagar senare lämnar jag Sithuravelus i Mandapam Camp, det uppsamlingsläger på den indiska sidan där de många kallar *"flyktingarna från Sri Lanka"* inhyses några månader innna de anvisas vidare färd till sina nya hem. Vad som hänt honom och hans familj sen dess vet jag inte, men jag har mina aningar.

Att ta reda på det får nog bli en uppgift för nästa resa till Sydasien.

Thomas Bibin

Kolossalstaty av Buddha, Polonnaruwa. Skulpturerna höggs på 1100-talet, då Polonnaruwa var huvudstad i Parakrama Bahu I:s kungarike.
Foto: Börje Tobiasson.

Lästips – Sri Lanka

Bibin, Thomas: "Sri Lanka. Från Feodalism till undertryckt kapitalism." Proletärkultur, Göteborg 1974.

Kearney, R N: "Communalism and language in the Politics of Ceylon." Duke University Press, Durham 1967.

Ponnambalam, Satchi: "Dependent Capitalism in Crisis: The Sri Lanka Economy 1948–1980." London 1980.

Winai-Ström, Gaby: "Landanalys Sri Lanka." SIDA, Stockholm 1981. (Gratis från SIDA.)

Att resa mellan Sri Lanka och Indien

Flyg går med relativt täta intervaller från Madras, Trichy och Trivandrum i Sydindien (liksom från storstäderna i norr).

Men det verkliga äventyret är en resa med den utrangerade lastaren "Ramanujam" mellan Rameshwaran (Ind) och Talaimannar (Sri L). Själva resan tar bara tre timmar, men med alla formaliteter och väntetider blir det från morgon till kväll. Lämpligt för en studie i byråkrati och i ömsesidig misstänksamhet mot det andra landets resenärer. Vita viftas förbi i köerna men t ex för de plantagearbetare som repatrieras från Sri Lanka till Indien är överfarten ett helvete.

På den indiska sidan finns f ö ingen kaj så folk, fä och fordon får fraktas den sista (eller första) biten i prämar som dras av små fiskebåtar.

Tåg till och från "färjan" finns på båda sidor.

OBS: Ingen trafik i november och december p g a orkanrisken!

Pris: Ca 20:– – 50:– skr (nedre resp övre däck).

Tider: Avgång från Rameshwaran kl 14.00, månd-ons-fred.

Avgång från Talaimannar kl 10.00, tis-tors-lörd.

Att resa i Sri Lanka

Såväl (det statliga) järnvägsnätet som de statliga bussarna är hårt nerslitna, men priserna är bland de lägsta i världen. Tåg är långsammare än buss, men rekommenderas eftersom tågen trots allt är bekvämare, fr a om man ska längre resor. Lätt att ordna biljetter och få tider för man hittar alltid folk som kan engelska.

Dock har privata bussbolag börjat operera det senaste året. Bekvämare bussar och högre priser. Men vägarna är lika dåliga för det.

En tågresa till högländerna är en sällsam naturupplevelse då tåget tar en upp på ca 2 000 meters höjd. Lämpliga ställen att ta sig till är Hatton eller Nuwara Eliya (buss från Nanu Oya de sista kilometrarna). I Hatton skaffar man sig kontakter för att få insikt i téodlingens sociala verklighet och i frågan om statslöshet och "repatriering" till Indien. I Nuwara Eliya upplever man de kalla fläktarna från en svunnen brittisk imperietid med golfbana, hästkapplöpningsbana och mycket annat. Ta med extra kläder för det kan vara kallt, även fysiskt.

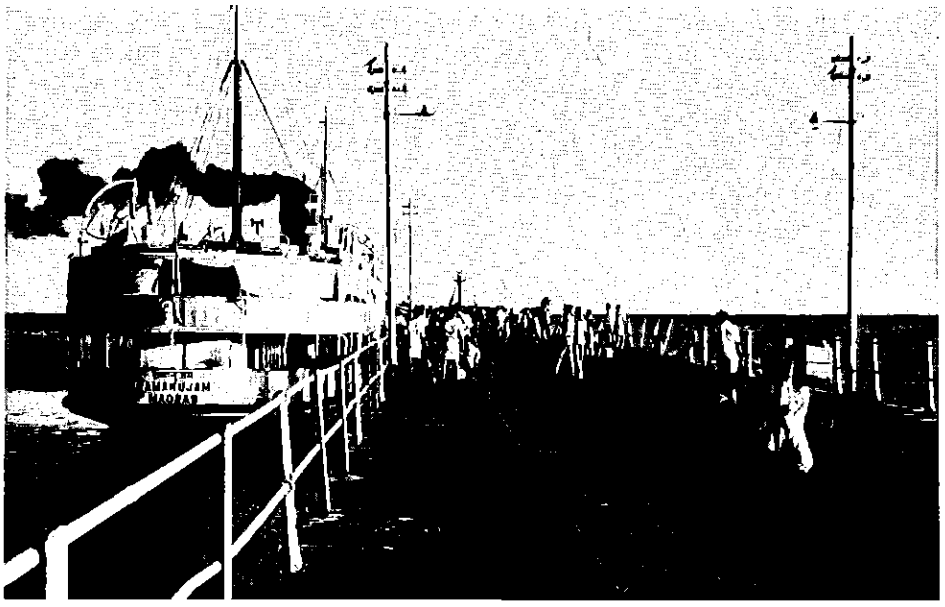

Ångaren "Ramanujam" tar turister och téarbetare från Lanka till Indien. Foto: Thomas Bibin. Nedan: Plantagearbetare, indiska tamiler, statslösa. Foto: Thomas Bibin.

Turismen en stridsfråga

Turismen till Sri Lanka är omstridd. Dit som till många liknande u-länder. För det finns också här skäl att notera turismens negativa följder socialt och kulturellt (prostitution, droger, tiggeri, utslätad plastkultur osv). Detta kan få förneka.

Men det starka argumentet *för* turismen har ändå alltid varit ekonomin: fler jobb och förbättrad betalningsbalans genom införsel av utländsk valuta. Fast det är ett ihåligt argument i fallet Sri Lanka, menar den lankesiske sociologen Kumar Ruphesinghe. Förutsättningen för turistindustrins snabba framgång i Sri Lanka, säger han, det är en lika snabb inflation. Den gör bl a att fisk och grönsaker, t ex, nu går till turisterna för högre priser medan allt färre vanliga lankeser har råd att handla sådan mat.

Så h är skriver Kumar Ruphesinghe i en studie om turismen på ön:

"De transnationella byråerna som har hand om paketresorna har monopol på turistindustrin. Studier av den transnationella företagsamheten inom turismen visar att mycket litet av det som turisterna betalar går till Sri Lanka eftersom paketet (biljetter, hotell, övr transporter) betalas i hemlandet. Och värdlandet får offra stora mängder utländsk valuta för att underhålla turismen. Sådana pengar behövs när man bygger hotell och swimmingpooler, när man köper luftkonditioneringsapparater, luftkonditionerade bilar och bussar, mat, drycker (. . . etc)."

Dagar i Pakistan

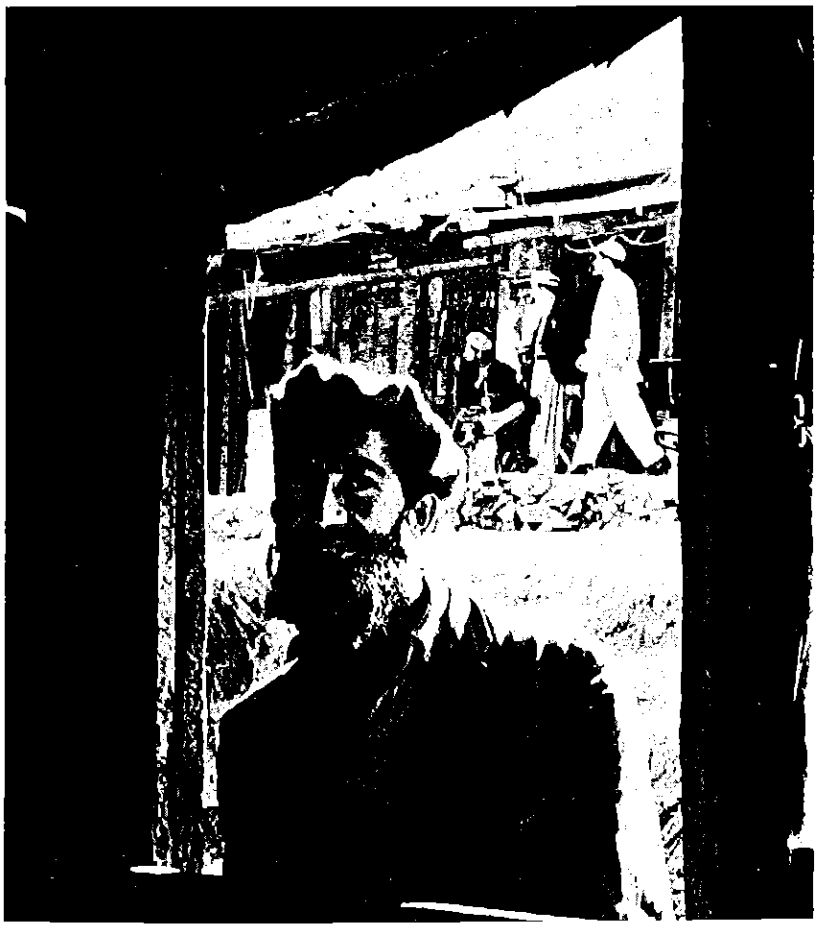

Foto: Börje Tobiasson

– Nu är vårt land förlorat, nu har engelsmännen hittat floden!

Så skrek folket längs Indus enligt uppteckningar och historia. Året var 1831, månaden juni. De första engelsmännen under ledning av Alexander Burnes gick i konvoj upp för Indus.

Det var en märklig konvoj som skådades på floden. Fem jättelika hästar på flottar på väg från England till sikhkungen Ranjit Singh. Här börjar brittisk kolonialpolitik i det som idag är Pakistan. Och folket längs floden hade rätt.

– Nu är vårt land förlorat!

Ett decennium senare slet en uppretad folkhop Alexander Burns i stycken i Kabul.

Jag flyger från Stockholm via Moskva till Karachi, till militärdiktaturen Pakistan. Jag reser som journalist med kamera och skrivmaskin. Biljetten kostar runt tretusen tur och retur. Från skånsk vår till pakistansk värme. Till landet som blev förlorat.

Före mig i tullkön på Karachi International Airport står en turk. Han klagar högljutt när man tar hans sprit i förvar mot kvitto.

– Jag är också muslim, säger han. Men flaskorna tar dom.

– Turkarna är dåliga muslimer, säger tulltjänstemannen till mig när turken försvunnit. Dom både dricker och har bordeller.

Foto: Torgny Sommelius, som reste mycket i Sydasien på 1950-talet. Om denna resa handlar böckerna: "Resan Bort", "Blå Indien" och "Den Märkvärdiga Resan Hem". Bilden är hämtad är den senare boken.

Indignationen är stor. Möjligtvis är det avundsjuka.

Karachi möter mig i dallrande värme. Det var kallt i Moskva. Jag kommer i kängor och jeans, byslig jacka och långärmad skjorta. Efter några minuter är jag på väg att rinna bort. Håret hänger i kletiga testar i pannan, skjortan klistras vid kroppen. Jag drömmer om tunna kläder och en kall dusch.

Mausoleum

Under dyrbar marmor ligger statens grundare, Quaid-e Azam Mohammad Ali Jinnah. Han dog när staten var ung. Över hans kvarlevor restes ett väldigt mausoleum. Man bygger fortfarande på det. Endast skalet är klart. Innanmätet är ett "skjul" av masonit. Dit vallfärdar medborgarna i tusental. Det är litet patetiskt. Det storslagna yttre och det tafatta inre. Med nakna fötter tassar jag runt graven. Utanför står soldaterna i stram givakt.

Karachi. Stor stad, stor hamn. Detroniserad huvudstad, folkmyller och kulturellt konglomerat. Kolonialmaktens stenhus kantar gatorna. I utkanterna trängs lerhusen. Det är som andra en gång koloniala städer. Förvirrande, litet identitetslöst.

Jag vill åka tåg till Rawalpindi men det tar dagar att ordna en reservation. Som stressad besökare från väst är tiden ett problem. Det blir flyget. Den dyraste sträckan i landet. Femhundra kronor för en enkel biljett. Tåget hade kostat några tior.

Trög silvermask

Under mig ringlar Indus. Det är ett flyg för ämbetsmän och överklass, för folk som gillar Karachi och avskyr Islamabad – flygfältet ligger mitt emellan Islamabad och Rawalpindi – för folk som flyr huvudstaden under ledig tid och som med olust vänder tillbaka. Ett pakistanskt portföljbärarflyg.

Under mig ser jag floden, ringlande som en trög silvermask i brunt land. Jag tänker på Alexander Burnes och hästarna. Sen serveras förplägnad. En pepprad pannbiff, ett kex och en plastmugg med påsté.

Islamabad är Asiens Brasilia, en själlös kontorsstad befolkad av de officiella byggnadernas människor och deras tjänstefolk. Det är ingen riktig stad utan bara någonting konstigt. Här finns knappt några hantverkare eller småaffärer. Bara raka gator som skär varandra i räta vinklar. Hela staden är ett avskräckande exempel på hur illa västerländsk arkitektur ter sig i asiatisk verklighet. Efter tre dagar flyr jag Islamabad och mitt svindyra men bekväma hotell.

Kulsprutekrönta sandsäcksvärn

Minibuss för en krona genom grönt landskap till Rawalpindi. Trängsel framför biljettluckan på järnvägsstationen och sedan tåget till Peshawar, en stad jag älskar. Femton mil på sex timmar, obekvämt och skakigt, överallt människor. Standarden är som de gamla lokaltågen mellan Eslöv och Malmö, skakningarna ger en illusion av fart. Men té finns det. En vitklädd man balanserar omkring med mjölkté i blommiga koppar. Någonstans hoppar jag av tåget och köper en påse med sockerrörsbitar att tugga på. Sen springer jag ifatt tåget. Det är en märklig känsla.

Peshawar är staden som är sig själv. Engelsmännens gamla stadsdel besöker jag aldrig. Men den gamla staden! Höga stenhus vid trånga gator, fasader i asiatisk snickarglädje, i överdådig stilblandning med snidade balkonger, burspråk, svalgångar och dekorativa utväxter. Stilen är stadens egen: Brittisk-mogulsk-indisk-persisk. Här finns hus som ser ut som palats i Venedig, bazaarerna trängs, kakafonin av ljud bedövar, berusar.

Pashtoonska stamkrigare drar i klungor genom gatorna med nakna fötter och blottade gevär. Överallt märks kriget. I utkanternas snygga villor residerar de muslimska gerillagruppernas ledare bakom kulsprutekrönta sandsäcksvärn. Mycket påminner om Beirut före sammanbrottet.

Grov cynism

Söder om Peshawar börjar *tribal area,* områden utanför pakistansk kontroll. I Darra kantar vapensmedjorna huvudgatan, i småbyarna göms heroinlaboratorierna. Kommersen är stor. Man tjänar pengar på kriget i Afghanistan och på narkotikasmuggling. Men atmosfären är annorlunda, i stor kontrast till resten av landet. Folket är högrest, tempot lugnt. Stolthet lyser i männens blickar.

Och mellan *tribal area* och egentliga Pakistan ligger flyktinglägren, misär, hetta, tålmodig väntan och förtvivlan. Dagligen kommer bussar med västerländska *warwatchers,* journalister och delegationer. Med grov cynism drar Zia-ul Haq växlar på krig och blottställda människor.

Här reser jag i dagar. Längs vägarna befästa fort sen kolonialmaktens tid, stenkolonner och marmortavlor minner om brittisk imperialism, kampen för självstyre och tre afghanerkrig.

I Rawalpindi bor jag på kolonialhotell: *The Mrs Davies' Private Hotel,* en gång oas för vita, lyx och komfort. Men Mrs Davies stack hem till England något år före självständigheten. Sedan dess har intet gjorts på hotellet. Allt är som då, bara förfallet registrerar tidens flykt. Kypare i hög ålder serverar Bubble-Up och Pepsi. Deras uniformer tillhörde Mrs Davies; nu faller dom snart av ålder. Både kypare och uniformer. Jag bor i svit med vardagsrum och sovrum. Vardagsrummet är smått fantastiskt, möblerat med fyra soffor, sjutton få-

töljer, tjugoen bord, en bokhylla och sex byråer, allt från tidigt 1900-tal. Utanför fönstret har rosenbuskarna fått prunka i otyglad frihet i mer än tre decennier.

Underskön moské

I Lahore finns en underskön moské. Den heter Masjed Badshahi och byggdes under sent 1600-tal av Aurang Zeb, den siste store mogulhärskaren. Den förstördes av sikherna men byggdes upp igen. Sen blev landet engelskt och helgedomen blev brittiska knektars stall. Då hade de kristna idealen och den förfinade civilisationen från krämarnas örike tagit över hela Punjab.

Jag går över de svala stengolven och njuter av moskéns skönhet. Linjerna är rena, helhetsintrycket blir sparsam elegans helt utan de litet bjäfsiga, krokanliknande vita minareterna som annars är så vanliga i Pakistan. Runt om mig ligger människor i bön.

En gång var detta stall. Inte nog med att man plundrade kontinenten, man skändade också folkets religion och kultur. Mot den bakgrunden blir det ibland krampaktiga kvarhållandet vid engelsk livssyn fullständigt obegripligt. Ty överallt möter man fortfarande England, det är en märklig hatkärlek som Pakistan trots frigörelse, nationalism och religiös pånyttfödelse aldrig lyckats bli kvitt.

Utanför moskén ligger nationalpoeten Iqbals grav. Även hit vallfärdar man, till monumentet över den man som födde tanken på en muslimsk stat utan brittiska herrar.

En bit från Iqbals grav slår verkligheten emot mig i form av en jättelik målad skylt med sitt eget absurda budskap: COCA-COLA FÖRBÄTTRAR LIVET I LAHORE.

Så är det att resa i Pakistan. Kulturkollisioner kantar vägen.

C-J Charpentier

Lästips – Pakistan

Två standardverk bör ge en någorlunda god introduktion:
Donald Wilbers *"Pakistan, its people, its society, its culture"*, New Haven 1964.
Usman Malik och Annemarie Schimmels *"Pakistan, Das Land und seine Menschen"*, Tübingen 1976.
Den som vill få en inblick i *tribal areas* kan läsa Akbar S. Ahmeds *"Social and economic change in the tribal areas"*, Karachi 1977.
Om dagens Pakistan handlar Sydasienbulletinens specialsektion i nr 3/80.
Själv har jag skrivit två essäer *"Peshawar, staden som är sig själv"* i Horisont 5/80 och *"Pakistan Tribal Area* i Studiekamraten 7/80.

Tips för resenärer

Resa. Jag köpte min biljett med Aeroflot på resebyrån Aeronaut i Stockholm. Vid ev vänteuppehåll i Moskva bjuds man på förplägnad och i förekommande fall hotell.

I Pakistan kan man resa med buss, tåg och inrikesflyg. Det senare är förhållandevis billigt undantaget sträckan Karachi–Rawalpindi. Tågen är obekväma, långsamma och mycket billiga. Bil med chaufför ca 75 kr/dag.

Visum. Svenska medborgare behöver ej visum till Pakistan om de är turister. Journalister behöver formellt visum.

Mat och hotell. På enkla matställen äter man för ett par kronor, på litet bättre restauranger för omkring en tia. Det finns gott om kinesrestauranger i större städer.

Hotellen är likaså billiga. Vill man däremot ha hög standard är det dyrt. Själv vill jag rekommendera två utomordentliga medelklasshotell för den som någon gång vill ha det bekvämt: Jans i Peshawar (ca 35 kr) och Lahore Hotel i Lahore (ca 30 kr).

Klimat. Mars–april är bra resmånader; tunna bomullskläder och tröja i bergen. Sommaren är mycket varm.

Press. Den pakistanska pressen är starkt censurerad, dagstidningarna ofta enahanda. Vita rutor i spalterna vittnar om censurens ingrepp. Veckotidningen Viewpoint är läsvärd.

En tripp i Asien

Många inbillar sig att hasch är något som alla röker i Asien istället för att dricka sprit. Så är långt ifrån fallet, i de flesta länder rent av sällsynt. Christian Wigardt, författare till boken "Möte med Asien. Ur en luffares dagbok", avlivar här några vanliga myter.

Användningen av hasch skiljer sig väldigt mycket från land till land. Asien är stort och det kan skilja mycket i attityder och traditioner, kultur och religion, från land till land. Attityder till droger och lagarna på området kan vara olika från region till region inom samma land.

Rent allmänt kan dock sägas att inget land och *ingen kultur i Asien någonsin har prisat haschet på samma sätt som vår kultur har gjort spriten till det enda accepterade sättet att berusa sig på.*

Exemplet Nepal

Nepal, ett mekka för yngre resenärer som är ute efter billigt hasch, är ett bra exempel att börja med. Det var först efter hippie-vågen på 60-talet, då flower power och droginfluerade idéer kom till Nepal genom yngre västerlänningar, som unga nepaleser började röka hasch i större utsträckning. Detta skedde främst i huvudstaden Kathmandu.

Traditionellt röks haschet i Nepal så gott som uteslutande av de äldre. Det röks av dom gamla och sjuka för att lindra krämpor och för att få tiden att gå.

När nepaleserna berusar sig dricker dom hellre *chang,* ett slags jästöl, eller *rakshi,* ett slags brännvin. Turismens och den västerländska ungdomsinvasionens avigsidor i Nepal är många. Drogerna är bara ett exempel.

I Pakistan är haschbruket utbrett bland rätt breda folklager. Det är många som röker. En av orsakerna kan vara att man i Pakistan har en regering som följer koranen väldigt strikt. I enlighet därmed är spriten så gott som totalförbjuden.

Indien

I Indien finns det fortfarande i ett fåtal stater "haschaffärer" som har licens från regeringen att sälja hasch. En sådan finns i Darjeeling i nordöstra Indien. Där säljer en liten pojke ganja för två rupies grammet /en rupie är ungefär 60 öre i svenska pengar/.

Jag frågade folk i Darjeeling vad dom tyckte om hasch, om dom rökte själva etc. Dom flesta ansåg att haschrökarna var "dåliga människor", slöa och slappa. Lokalbefolkningens attityd verkade alltså inte heller här positiv.

Nerdrogade västerlänningar har blivit ett stort problem i många länder i Asien. Tusentals driver omkring utan pengar och lever på tiggeri. Dom lever också på småstölder, i länder som har tillräckligt av problem allaredan. Ofta får man vara mer på sin vakt gentemot andra resenärer än mot lokalbefolkningen, t o m i kvarter där man varnats för hög brottslighet.

Det finns stora kolonier västerlänningar på en rad håll i Indien, bl a i Goa. Goa är en f d portugisisk koloni på Indiens

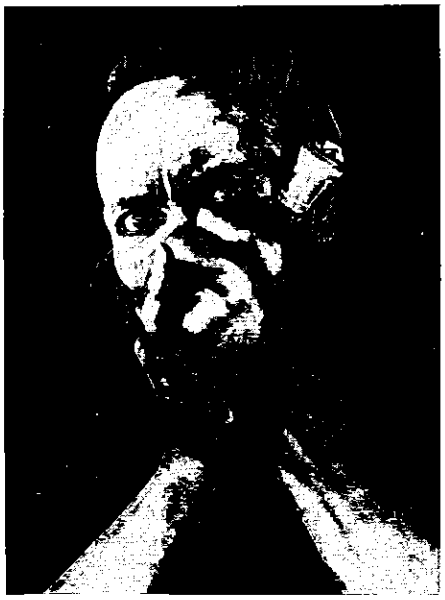

västkust där hasch- och opiumrökande ungdomar från väst skapat sitt eget klassamhälle.

Dom rika flummarna, som gjort stora pengar på smuggling av droger, bor i gamla kolonialvillor på en sida av stranden. Längst bort på andra ändan av stranden bor dom utslagna, ungdomar som fastnat i heroinmissbruk. Dom bor i grottor och lever på att stjäla och tigga.

Bl a är det andra resenärer som får kameror, pengar och kasettbandspelare stulna av dessa akterseglade hippies som blivit narkomaner och inte längre vare sig vill eller har pengar att åka hem för.

Goa är definitivt inte Indien. Det är en slags kvarleva från flower power- och hippietiden med droger, nakenbad, fullmånsfester och rockmusik. Det är intressant som fenomen. Men är det Indien man vill upptäcka kan man gott klara sig utan Goa...

Det finns också indier som röker hasch. Redan engelsmännen kunde i en rapport från 1800-talet konstatera att många indier ser begränsat användande av hasch i ett religiöst perspektiv. Därför vågade inte engelsmännen förbjuda det.

Akterseglade freaks

Är man svensk så går det fortfarande för sig att bli hemflugen på ambassadens eller konsulatets bekostnad om pengarna tagit slut. Men man flygs hem reguljärt. Och något nytt pass får du inte förrän biljetten är betald.

Frankrike och Spanien har haft så många fall av nerknarkade och luspanka ungdomar i Indien som velat bli hemflugna, att man numera ger blanka fan i dom. Dom får klara sig bäst dom kan.

Dessa akterseglade freaks blir en säregen exportprodukt från det rika Västeuropa. Bleka och sjuka drar dom omkring i sina vita bomullskläder. Några räddas från knarket genom religiösa sekter. Andra går som sagt under.

På vårarna, då det blir för varmt i Goa, kommer dom upp till Kathmandu och Pokhara /Nepals andra stad/ för att lufta sig. Dom ser ut som vålnader; spinkiga, med kritvit hud och ett skrämt uttryck i dom mörka, påsiga ögonhålorna...

Det är många som inte hinner gå ner sig. Dom ruttnar istället bort i någon fängelsehåla för att dom försökt smuggla droger. I många länder skärps nu straffen för smuggling och innehav. Detta gäller också länder där man tidigare haft en liberal politik gällande knark.

I Kabuls fängelse /huvudstad i Afghanistan/ sitter många västerlänningar. Detta fängelse är ökänt för sin "generositet": man får en cell – inget mer. Allt annat måste köpas. Har man inte pengar så ligger man rätt risigt till.

Jag tror att en resa till Asien kräver en hyfsad fysik och ett någotsånär stabilt psyke. Att komma till Asien från Sverige är att uppleva dom totala kontrasterna. Man behöver all energi man kan uppbåda för att smälta alla intryck och försöka förstå något av allt det som händer runtomkring.

Slutsatsen av denna artikel skulle kunna sammanfattas i orden: använd huvudet under resan, speciellt i kontakten med droger.

Bergssjö i Himalayas utkanter, Kagandalen i North Western Frontier Province.
Den bergsintresserade resenären bör inte försumma norra Pakistan. Längst upp i norr, i Karakoram-massivet, finns världens näst högsta berg. Det kallas K 2, liksom Pakistans inhemska cigarett.
Foto: Börje Tobiasson.

Ovan: Haschrökande indisk sadhu, "helig man". För många s k sadhus är hasch, liksom pengar, dock heligare än religionen.
Foto: Börje Tobiasson.

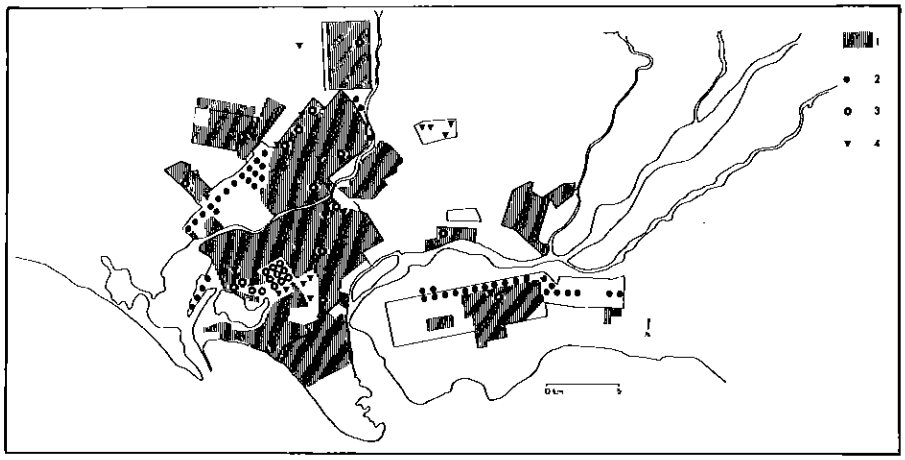

Karachi: Funktionella huvudindelningar, 1: Bostäder, 2: Industri, 3: Handel och service, 4: Sociala institutioner.

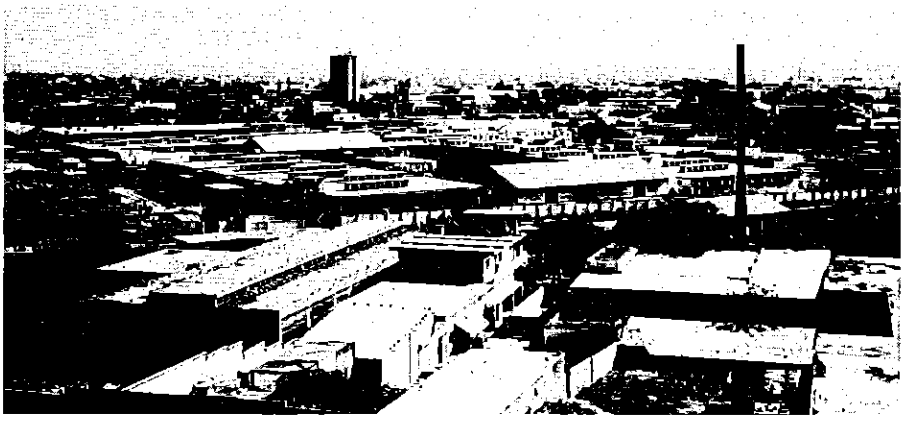

Industrizon – Sind Industrial Trading Estate.

Äldre 'kolonialt' handelskvarter. Karachi centrum.

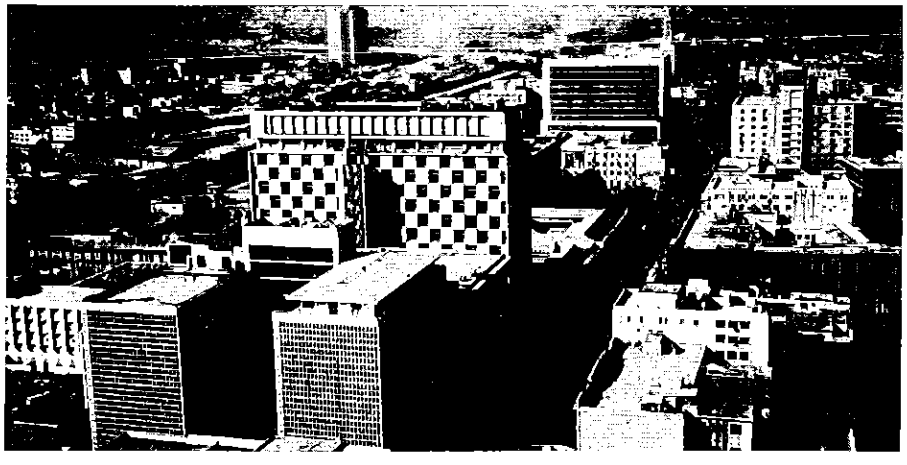

Nyare 'Neokolonialt' affärsområde. Karachi centrum.

Städernas klassprägel

Dom ojämlika livsvillkoren i kapitalismens periferi kan avläsas mycket direkt i städernas områdesindelningar och dom markanta gränserna mellan dessa. En iakttagelse av det fysiska eller rumsliga arrangemanget ger möjlighet för en *omedelbar* förståelse av samhällets struktur, speciellt av dom stora städerna i tredje världen. Med *stadsregistreringen* som infallsvinkel ska jag försöka skissera hur det är möjligt att själv, också under kortare uppehåll, genomföra en relativt systematisk avläsning av dom sociala förhållandena i en storstad.

Dom flesta människor uppfattar stadens utveckling som en "passiv" effekt av den historiska utvecklingen i allmänhet och av klassförhållandena i synnerhet. Men studerar man stadshistoria, upptäcker man, att förhållandet stad–land liksom städernas inre uppbyggnad i alla tider har använts av de härskande klasserna som ett led i upprätthållandet av deras makt. I tidigare historiska perioder planlades stadsstrukturen som en *förutsättning* för att upprätta dom jordägande klassernas kontroll. Under kapitalismen är stadsstrukturen *objekt* för klassernas kamp. Det vill säga, städernas utveckling och stadsplaneringen blir ett politiskt redskap som de undertryckta massorna måste förhålla sig till, lika medvetet som deras förtryckare gör det.

Registreringen av Karachi är valt som exempel därför att jag själv bara gjort ett kort besök där. Just p g a den korta tid som stod till mitt förfogande, blev det nödvändigt med ett effektivt och systematiskt sätt att samla information. Dom viktigaste strukturdragen återges här:

Dom funktionella huvudindelningarna är ganska enkla att uppfatta. Det mesta av stadens yta upptas av bostadskvarter, ofta totalt tömda på andra funktioner. Industriområdena är på samma sätt helt ensidiga med hänsyn till sitt innehåll, och detsamma gäller den kommersiella stadskärnan, "city". Denna uppsplittring av storstäderna är ett grundläggande drag för kapitalismens stadsutveckling. Argumentationen för denna stadsmodell är tekniskt och hygieniskt grundad. I verkligheten medför emellertid den starka differentieringen stora ojämlikheter: funktionsuppdelningen favoriserar de rörliga innevånarna, dvs de högavlönade, och minskar stadsfunktionernas tillgänglighet för dom fattigaste. Det betyder t ex att det ofta är utomordentligt stora gångavstånd mellan bostäder och arbetsplatser. Den funktionella indelningen rymmer allt-

Hur man avläser segregationen och klasskampen i kapitalismens periferi. Exempel från Karachi i Pakistan

så i sig en social, klassmässig delning.

Dom sociala huvudindelningarna, dvs klassernas fördelning i staden, är likaså omedelbart iakttagbara, därför att dom enskilda kvarteren i stort sett också är ensidiga till sitt sociala innehåll. Kapitalisterna och dom högavlönade upptar ett oproportionerligt stort och attraktivt stadsområde. Avskilda från dessa finner vi spridda men mycket tättbefolkade kvarter för arbetarklassen och andra förtryckta grupper. Arbetarkvarteren delar sig vidare i områden för permanent anställda, undersysselsatta och trasproletariat.

En vanlig stadskarta är tillräckligt grundlag för registreringen. Med lokala bussar kan man på 2–3 dagar täcka in staden (som har en befolkning lika stor som hela Sveriges), och från 4–5 utsiktsplatser kan man genomföra fotograferingen.

Denna form av stadsregistrering ger på samma tid överblick och nyanserad insikt, eftersom den förmedlar upplysningar om livsvillkor, sociala förhållanden och fysisk miljö i en process. Därigenom kompletterar man andra undersökningsmetoder, t ex statistiskt arbete.

Stadsregistreringens viktigaste fördel är emellertid otvivelaktigt dess fokusering på stadens delningar och motsättningar. Därigenom skärps uppmärksamheten på kontroll- och repressionsaspekten. När kapitalismens centrala styrfunktioner samlas i centrum, är det för att det medverkar till att säkra ett konfliktfritt genomförande av dessa funktioner. När överklassen samlar sig i enklaver säkras dessa enklaver, inte bara till sitt värde, utan också helt elementärt mot hotet från dom underprivilegierade. Borgerskapet förstärks alltså allt i allt genom en rumslig koncentration. Omvänt innebär isoleringen av arbetarklassens skilda delar i åtskilda och socialt differentierade enheter en handgriplig förstärkning av dom kontrollmöjligheter som borgerskapet och staten råder över. Stadsregistreringen åskådliggör därmed, att stadsutvecklingen inte endast är en fråga om att samhällsstrukturen *avspeglas* i stadens struktur, men att stadens utveckling i hög grad är en fråga om att erövra och konsolidera styrkepositioner i klasskampen.

Och eftersom detta åskådliggörs på ett slagkraftigt och engagerande sätt, medverkar stadsregistreringen således omedelbart till en "politisering" av reseupplevelsen...!

Finn Barnow

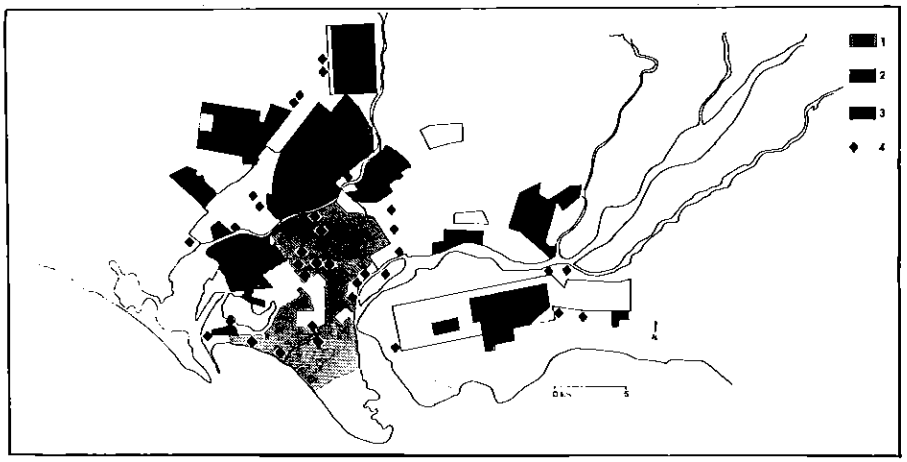

Karachi: Sociala huvudindelningar. 1: Höginkomsttagare, 2: Medelinkomsttagare, 3: Låginkomsttagare, 4: Squatter- (slum) bebyggelse.

Bostadsområde för höginkomsttagare.

Bostadsområde för lågavlönade – laglig bosättning.

Bostadsområde för nyinflyttade arbetslösa: squatters – olaglig bosättning (i förgrunden).

Foto: Sten Johansson

Femtio till sextiotusen turister besöker Bangladesh varje år. Åtminstone om man får tro den officiella statistiken. Bangladesh är inget känt eller utvecklat turistland och många av dessa turister är nog i första hand ute efter att besöka släktingar och vänner som arbetar i landet. Det finns inte några spektakulära sevärdigheter som Indiens Taj Mahal, ej heller en utbyggd turistorganisation med vars hjälp man kan föras runt i landet. Besökaren till Bangladesh bör vara beredd på att klara sig själv och inriktad på att uppleva och studera landet och dess folk. I så fall har Bangladesh mycket att ge.

Turistmålen

De traditionella turistmålen är lätt räknade. I sydöstra Bangladesh vid gränsen till Burma öppnar sig världens längsta – enligt turistreklamen – sandstrand. Den är åtminstone en av de minst exploaterade. Bara några få hotell bryter strandlinjen. Flyget från Dacca går dit några dagar i veckan.

Lite längre norrut – fortfarande vid gränsen till Burma – ligger Chittagong Hill Tracts. Där bor stamfolk som har en helt annan kultur än låglandsbengalerna. Stamfolken för nu en ojämn väpnad kamp mot centralmakten (se SAB nr 3 1977) och det är anledningen till att utlänningar – med vissa undantag – inte får besöka området. Huvudorten Rangamati är emellertid öppen för turister. Besök dit liksom till andra turistorter ordnas av turistorganisationen Bangladesh Parjatan Corporation.

Om man reser ännu längre norrut, till Bangladeshs nordöstra hörn finner man tedistrikten. Teet är en viktig exportvara, trots att det är av låg kvalitet. Ett besök vid en "teagarden" för att studera plockningen och tillverkningen är intressant. Men om man har mer tid kan man kanske få en inblick i det klassamhälle i miniatyr som en "teagarden" representerar: Hur den nya härskarklassen övertagit den gamla brittiska allas insignier.

Huvudstaden

Av traditionella turistmål återstår då huvudstaden Dacca, en snabbt expanderande metropol med kvardröjande spår av den lantliga småstaden den var för trettio år sedan. Turisten dras till Gamla Dacca nere vid floden. Där kan man studera folkmyllret i de trånga gränderna. Kommersen är livlig – här kan turisten luras köpa mångahundraåriga mässingsföremål som just tillverkats på bakgården.

Landsbygden

Men Dacca är inte Bangladesh. Och insikten om detta blir klarare när storstadens folkmyller, trafikbuller och stank blir alltför överväldigande. Landsbygden är det typiska Bangladesh, och ett besök i landet utan att ha rest omkring på landsbygden blir ofullständigt.

Det är inte svårt att resa på landsbygden, men ibland obekvämt. Inrikesflyget går till fem, sex orter, de tjugo distriktshuvudstäderna är sammanbundna med asfaltvägar, om än av ojämn kvalitet. Med buss och båt kan man nå nästan överallt, men man kan bli tvungen att sitta på taket eller trängas i en överfull buss. Man klarar sig hyggligt med engelska, ofta finns det någon arbetslös student som kommer fram och pratar en knagglig engelska. Men resan blir så mycket mer givande om man har med någon som kan lite bengali. En längre resa torde vara ganska meningslös utan tolk.

Men ett väl förberett besök i en by under sakkunnig ledning och efterföljande diskussioner med människor som arbetar med landsbygdsproblem borde kunna ge sådana insikter i det bangladeshiska livet att resan från Sverige lönat sig.

Sten Johansson

Lästips – Bangladesh

Arn, Ann-Lisbet och Westergård, Kirsten: "Bangladesh – et landsbysamfund." Mellemfolkeligt Samvirke, Köpenhamn 1977.

Asplund, Daniel: "Bangladesh, en landanalys." SIDA, Stockholm 1977. (Gratis från SIDA.)

Berg, Lasse och Lisa: "Att leva i Bangladesh." Esselte Studium, 1975. (Barnbok)

Lifschultz, Lawrence: "Bangladesh. The Unfinished Revolution." Zed Press, London 1979.

Med mikrobuss och cykelrickshaw över Brahmaputra

På under 12 timmar kan man flyga från Köpenhamn till Dacca, denna märkliga stad där cykelrickshawerna kör i flera filer på dom stora avenyerna. Det tar lika lång tid att ta sig från Dacca till Lisbets by. Lisbet är socialantropolog och har arbetat i en by 5–6 mil norr om Dacca. Vi var fyra personer som åkte dit, och resan var bland det märkligaste man kan tänka sig i transportväg.

Slå oss till

Vi infann oss i god tid på Daccas central. Lisbet sprang som en försenad förortspendlare när tåget rullade in på perrongen. Hon klättrade in genom ett fönster för att slå oss till en sittplats. Är man inte framfusig får man stå eller sitta ovanpå vagnstaket. Men det var inte så mycket folk på tåget den dan, sa Lisbet, fast dom hängde som klasar i dom trånga gångarna. Vi kunde inte resa oss en enda gång på hela resan med risk att förlora dom handsbredder träbänk som vi lagt beslag på. Därmed gick vi miste om nöjet att gå av vid varje station för att dricka té. Men i stället utbjöds det mesta – utom just té! – av ambulerande försäljare, som genom något slags hemliga tricks förflyttade inte bara sig själva utan också hela sitt varulager genom trängseln. Tiggarna underhöll med sång och spel, men vi var ändå stela, uthungrade och törstiga när vi steg av tåget.

Långsam mask

Så stod vi där vid en liten anhalt, mitt ute på den bengaliska slätten, en mil norr om Lisbets by. Tåget hade slingrat sig som en långsam mask i en halvcirkel runt vårt mål. Nästa färdmedel var cykelrickshaw och anhaltens alla rickshaw-wallahs omgav oss redan. Lisbet hade sin favorit: en vacker och muskulös ung man som brukade köra henne. Nu fick hans kompis också jobb med last av fyra personer plus bagage, en mil på sandiga vägar i kvällningen. Som symboler för hela världsordningen satt vi där, storvuxna vita, uppkrupna på rickshawernas stoppade säte medan små mörka män svettades med att dra oss fram på en liten dammig byväg. Ibland när det var uppför eller när hjulen sjönk decimeterdjupt i sanden ville vi kliva av för att lätta bördan och vårt eget samvete. Men det slutade vi snart med för det sårade våra förare. Trodde vi inte att dom klarade sitt jobb? Betvivlade vi deras styrka?

Det var mörkt när vi kom fram efter 11–12 timmars resa. Vi hade inte fått i oss mer än lite té, så välkomstmiddagen satt fint. Där, i skenet av fotogenlampan, kändes det som om vi var långt, långt borta från den s k civilisationen – fast vi bara var fem mil från Daccas flygplats.

Enrakhetens belöning

När vi skulle tillbaka till huvudstaden igen, skrämde oss tanken att bli ståpassagerare på tåget, ett oundvikligt öde när man kliver på mitt ute på linjen. Det måste väl finnas bättre sätt att ta sig de fem milen till Dacca, envisades vi. Enrakhetens belöning var en annan halvcirkel. Första färdsättet var cykelrickshaw *över* Brahmaputra, dvs inte över någon bro; nej, färden gick över den uttorkade flodbädden. Vi fick gå, medan rickshaw-wallahernas muskler och yrkesheder testades av att släpa fordonen lastade med vårt bagage genom sanddynerna. Väl över flodbädden intog vi våra platser i rickshawerna (och i världsordningen). Vi ömsom drogs och ömsom skjutsades till en by som var stor nog att angöras av buss. Det visade sig att bussen var ingen vanlig buss, inte heller någon mini-buss, utan en "mikrobuss". Detta bengaliska tillskott till världens busspark är benämningen på en vanlig jeep som tar passagerare – överallt: bredvid förare, på flaket, på förarhyttens tak, på motorhuven... Som vanligt fick vi slå oss till en plats, men vår pondus och styrka räckte bara till en ståplats på flaket. Vi höll oss i den rörställning som, när en jeep används på normalt sätt, håller upp kapellet. Min kamrat fick stå på ett ben, sen han gjort misstaget att lyfta upp ena foten för att klia sig och därigenom förlorat halva sin ståplats. När fjädringen inte helt oväntat kollapsade, bedömde vi bussens chanser att nå sitt mål som mikroskopiska, men chauffören och konduktören bände fjädringen rätt med hjälp av ett spett, och vi fick kliva på igen. Men då brast min stridslust, så jag fick stå på fotsteget längst bak och åka som en tågväxlare. Armarna värkte och jag såg ut som en cementbruksarbetare på grund av allt damm som virvlade upp bakom bilen.

Cykelrickshaw. Foto: Börje Tobiasson.

Efter några timmar ankom mikrobussen till en liten stad, och vi fortsatte resan med vanlig buss. Men återigen åkte vi i en halvcirkel, eftersom bara fåglar och flygplan kan ta sig raka vägen över den bro- och vägfattiga bengaliska landsbygden. Fast vi startat i gryningen var klockan 6 innan vi var tillbaka i stan: utsvultna, ledbrutna och skitiga.

Sensmoral:
Imperialismen får vi tacka
för snabbflyg Köpenhamn–Dacca,
men bussar borde man beställa
från dom multinationella

Göran Djurfeldt

Anteckningar om resandet

Tomas Löfström

1.

I en taxi på väg in till stan från flygplatsen. Gammal och skranglig och chauffören lutad över ratten som sökte han med armkraft driva fordonet framåt. Allting slår emot en, sköljer in genom de vidöppna rutorna, hett och fuktigt och doftande och dånande och svindlande. Äntligen är man alldeles säker på att man är där. Redan ångrar man sig också, längtar hem, oroar sig, vänder sig om – men det är förbjudna känslor. Snabbt förs man allt längre in i det främmande, känner det uppfylla kroppen, smälter samman. Ensamheten, närvaron, rädslan, äventyret. Vägens makt, resenärens vanmakt. Utlämnad. Man är där. Äntligen. Vet vad som väntar, och vet det inte. Är det det som är svaret på frågan i bakhuvudet: varför? Vad skulle jag här att göra? Varje gång likadant: förvirringen och hemkänslan, skräcken och glädjen, kluvenheten, dialektiken. Resandets hemlighetsfulla alkemi. Att våga utsätta sig för omvandlingsprocessen. Det som inte kan namngivas.

2.

I beskrivningen, denna och alla andra: ord, bilder, tecken, koder, symboler. I verkligheten: någonting annat.

Dessa förrädiska abstraktioner: "Sydasien", "Afghanistan", "Indien". Etiketter klistrade på människor, träd, stenar, berg, öknar, himmel, hav, vägar, ljusförhållanden, munarter, tusen sätt att se tusen landskap, tusen upplevelser bortom orden.

3.

Att resa i Asien. Det går inte att beskriva. Det blir fel. Det går bara att resa själv.

Det första jag tänker på är alltid lidandet, det andra det som kommer efter lidandet.

Det ena förutsätter det andra. Man reser, och man kommer fram. Och reser igen. Dagar och nätter ombord på bussar och tåg vars destinationsorter ter sig som ouppnåeliga utopier.

4.

Inte nog med att man mot sin vilja framstår som representant för den västerländska neokolonialismen (turismen är en del av imperialismen), dras över samma kam som vilken massturist som helst och körs raka vägen till lyxhotellet av taxichauffören trots att man insisterar på att få bo på det där billiga pensionatet man hittade vid sitt senaste besök. Man tvingas därtill utstå alla dessa psykiska och fysiska strapatser just därför att man vill uppleva verkligheten, vill markera en distans till lyxturisterna, vill färdas och leva som de människor som bor i landet.

5.

På en av de suddiga telefotobilderna från det ockuperade Afghanistan står en rysk stridsvagn framför turistbyrån i Kabul. På husväggen finns en skylt med texten *Afghan Tourist Organisation.* Men stridsvagnen skymmer slutet. Det ser ut som om det står *Afghan Tourist.*

Turismen började med kolonialismen. Ibland kan man fråga sig vilket som är värst: en militär invasion eller turismens lömska kulturinfiltration? Mot den förra kan man åtminstone försöka försvara sig. Men mot den senare?

6.

På husväggar i Kathmandu har jag läst väggtexter som betecknar turisterna som "utländska hundar".

Det känner man sig också som ibland. Gläfsande. Troskyldig. Trött och förvirrad, loppor i pälsen, tungan hängande ur munnen, skymfad av människornas blickar. Missförstådd. Ömkande sig.

7.

Utrustningslista för resenärer i Asien: 1) Tid. 2) Tålamod. 3) Kärnfysik. 4) Gott sittfläsk (för buss- och tågresor). 5) Fördomar (att byta mot nya). 6) Idealism (att offra som barlast i händelse luftskeppet börjar sjunka).

8.

Man bör skruva ner förväntningarna till ett absolut minimum, det är enda chansen att undvika sammanbrott. Har man som enda målsättning att ö h nå fram till Benares är risken liten att man blir galen, ty förr eller senare kommer man fram. Föreställer man sig att man ska hinna fram på en viss tid, bryter man samman redan efter ett par timmar när man inser att man ännu inte ens lämnat Kathmandu, att bussen fastnat i lervällingen och att en lastbil just lagt sig på sidan och spärrat av vägen för resten av dan.

9.

– Jag låt vanligtvis bära mig i en palankin eller "palki", såsom det

heter på hindustanska. En sådan "palki" liknar en avlång, mörkgrön trälår; den hänger på en stång och bäres af fyra svarta "coolees" eller "kahars", två framför och två bakefter. Man kryper in i den samma genom en öppning på sidan och lägger sig rätt beqvämt på en madrass med hufvudkudde; invändigt finnas äfven hyllor till begagnande i händelse af behof. Bärarne, som med denna inrättning på axlarne luffa rätt fort, hafva icke mera kläder på sig än vanliga åkhästar, och deras hufvudskallar, utan turban eller hår, glänsa i solskenet som polerade kanonkulor.

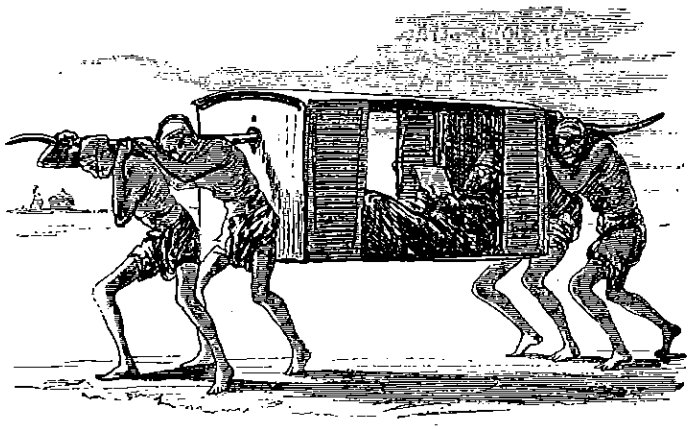

Egron Lundgren, *En målares anteckningar. Utdrag ur dagböcker och bref. Indien,* Stockholm 1884.

10.

Det bästa Indien ärvt efter England är järnvägsnätet. Det sämsta är byråkratin som gör varje biljettinköp till ett helvetiskt dagsverke.

11.

Det finns ingen sydasiatisk motsvarighet till Transsibiriska järnvägen; den felande länken är Afghanistan. Paul Mohn, den svenske resenären, ägnar flera sidor i sin bok *Resa till Afghanistan* (1930) åt reflektioner om vad en afghansk järnvägsförbindelse mellan det ryska och det indiska rälsnätet skulle kunna innebära. Exempelvis skulle man kunna ta sig från Stockholm till Delhi på 8 dagar.

I brist på tåg får man ta bussen. Det är det bästa sättet att nå Sydasien: billigast, och långsammast. Man börjar vid närmaste hållplats, åker så långt man kan och fortsätter därefter med nästa buss. Man kan, åtminstone teoretiskt, lägga sträckan Istanbul–Delhi bakom sig på en dryg vecka. Mig tog det dock ett par månader 1973. (Dessutom fick jag dysenteri, vilket är en annan historia, även om den egentligen i allra högsta grad hör till bilden av resandet i Asien.) Reskostnaden uppgick till ca 100:– kronor.

Denna resa låter sig numera svårligen göra på grund av situationen i Iran och Afghanistan.

12.

. . . But now
the great crash of buildings and planets
breaks thru the walls of language and drowns
me under its Ganges heaviness forever.
No escape but thru Bangkok and New York death.
Allen Ginsberg, *Last Night in Calcutta,* 1963.

13.

Att resa i Asien är ingen semester. Det är ett slitsamt heltidsjobb, ett fysiskt kraftprov, en psyktest. Det är ett personlighetsdilemma, en rollkonflikt, en kulturkollision där de traumatiska upplevelserna följer slag i slag.

Den långsamma, förrädiska, avtrubbande nedbrytningsprocessen förvandlar förr eller senare den duktige, medvetne, kunnige och intresserade resenären till ett vrak som svär åt folk och slår omkring sig och skäller ut rikshachauffören för att han inte cyklar fort nog.

14.

Och ändå reser jag.

Och ändå längtar jag varje dag dit.

Och ändå måste jag gång på gång återvända till dessa heta öknar och höga klara berg och eviga vägar och myllrande människomassor och ensamheter och visioner av förgången och kommande tid.

Och ändå måste jag gå in i det hemliga rummet igen och förlora och finna mig själv.

Och ändå.

15.

Du blir en annan än den du var. Du är inte längre dig själv. Eller är det i själva verket det du är? Du vet inte. Det otäcka är att du inte vet. Ö h tycker du dig veta allt mindre.

Då ska du veta att allt detta trots allt är en av de mildare former av personlighetsförvandling en asienresenär kan bli offer för. Det finns betydligt värre.

Fråga de europeiska tiggarna i arkaderna i Connaught Circus i New Delhi.

Fråga de undernärda knarkarna på de kackerlacksknastrande bakgatshotellen.

Fråga dem vars sista vision förbleknat; de gör sig inte längre några illusioner.

Deras tåg har spårat ur. Deras buss är en skrothög i skuggan av banyanträdet. Inga böner hjälper mer, inga mantras, inga *aum* Kali låter sig inte bevekas av deras klagorop. De försvinner ut i den främmande topografin, in i den stora labyrinten. De blir häxor och helgon i myten om Österlandsfärden.

Jag kan avundas både dem och Egron Lundgren.

16.

Världen väntar. Vägen börjar här.

Bäst är att anlända som ett oskrivet blad. Och återvända som en tjock bok. (I stället för tvärtom.)

Res nu. Fråga inte varför. Det finns inga svar.

»Icke tycka om turist...» - om det turistiska kastväsendet

Foto: Börje Tobiasson.

I Indien är skillnaderna mellan människor mycket påtagliga. Västerlänningar på resa i Indien skiljs också ut i olika, mer eller mindre klart avgränsade grupper. Stig Toft Madsen undersöker, med hjälp av det traditionella indiska kastsystemet, de olika grupperna.

Den svenska filmen "Sällskapsresan" skildrar turismen i Spanien som ett nivellerande fenomen. Den utländska turismen i Indien har däremot en tendens att splittra upp västerlänningarna: Några lever på 0–20 Rs per dag, andra betalar 3–400 Rs per dag bara för ett hotellrum. Detta hänger givetvis samman med att folk har olika inkomster i förväg, men mätt med Indiens utbyggda klassystem gör skillnaderna större och tydligare.

Klasser

En 500 km tågresa, som exempel, kostar 192 Rs på air-conditioned class, 106 Rs på first clas (utan air-conditioning) och på second class air-conditioned (men utan särskild kupé), 54 Rs, i air-conditioned chaircar, 25,30 Rs, på second class med mail eller expresståg, och 18,45 Rs med ordinary second class. De viktigaste varianterna är: 10 % studentrabatt på första klass och 50 % på andra klass, speciella priser på de snabba inter-city tågen (Rajdhani Express kallas de), specialvillkor för turistrundtursbiljetter (Indrail Pass), speciella priser om man vill hyra en hel vagn för en självvald route, och slutligen femstjärniga hotellpriser i utländsk valuta för det nya Tourist Train som startar i oktober.

Valet av klass bestämmer bl a var man köper biljett, hur mycket plats man har och hur rent det är, vilken service och säkerhet man får, samt vilka Retiring Rooms man får lov att använda på stationerna.

Kaster

Förutom skillnaderna i klasser finns det en tendens bland turisterna att indela sig i ett slags "kaster" med olika normer och idéer om Indien och om varandra.

"Turist-brahminerna" är de människor som på basis av sin utbildning i Väst söker att skapa en medvetenhet om Indien både bland indierna och i Väst. Till dessa hör missionärerna som ofta tillbringar en lång period i någon avsides del av Indien under relativt angenäma förhållanden. Vad anbelangar lokalkännedom och sympati för indierna överträffas de knappast, men deras betydelse som förmedlare av kunskap och ideologi om Indien är efterhand begränsat till att gälla i synnerhet de indiska skolorna.

Den andra gruppen "brahminer" är akademikerna. I likhet med missionärerna besväras de ofta av visum- och finansieringsproblem, men de vänder troligen tillbaka i sina försök att omsätta sin kunskap till en karriär i universitetsvärlden. Journalisterna hör också till denna grupp, och de har liksom akademikerna ofta goda förbindelser med sina indiska kollegor.

"Kshatriya-turisterna" (dvs "krigare" och "härskare") har vi inte många av i Skandinavien, men indiska journalister intervjuar av och till pensionerade, whiskysmuttande brittiska officerare, som är ute för att se om deras gamla imperium har putsat troféerna, och för att sjunga "Oh, Brittania...".

Om man skall tala om nutidens "kshatriya-turister" är det nog biståndsoch utvecklingsgruppen i kraft av sin nära anknytning till ambassaderna och den indiska staten. Utvecklingsgruppen består av både yrkesutbildade arbetare och av skrivbordsarbetare, som dock båda ligger på en skyhög löne- och privilegienivå. Enbart möjligheten att ganska snabbt kom-

ma sig upp sägs utgöra drivkraften i deras arbete, och för dem som hänger på från projekt till projekt, innebär jobbet möjlighet till en hög position med åtföljande säker pension.

Deras intresse och kunskap om det land de befinner sig i är oftast minimal i förhållande till "brahminerna" och för övrigt också i förhållande till de "frivilliga" u-landsarbetarna.

Banias och sudras

"Turist-banias", de privata affärsmännen, lever liksom de indiska banias en isolerad tillvaro. Deras resor är korta och de träffar endast de nya "kshatriyas" i hotellbaren eller vid något av ambassadens cocktailparties. För de flesta "turist-banias" är Indien säkert en blandning av osäkra kvalitetskrav och "red tape", men det finns också en och annan matt- eller antikvitetshandlare här och var, som är expert på att klara sig såväl i bazarerna som på de offentliga kontoren.

"Turist-sudras" är de vanliga respektabla turisterna vars uppehåll sträcker sig från 14 dagar till 3 eller 6 månader. De är av två slag: De äldre medborgarna, som för en mindre förmögenhet åker på en guidad "paket-resa" (allt betalt, allt arrangerat) till Taj Mahal, Benares och ännu mer exotiska platser. De bor på de dyra hotellen, där man har möjlighet att observera alla de kända stereotypiska nationella sär-egenskaperna och handlar onödigt dyrt i de butiker där deras guide får procent. Fastän sällskapsreseturisternas utgifter är höga, är det inte så mycket prestige som säkerhet de köper. Utanför hotellens och guidernas beskydd är de sårbara, men så länge de inte grips av panik, uppför de sig exemplariskt och behandlas också artigt av alla.

Den andra gruppen "sudra-turister" är de unga studenterna. De senaste tio åren har Sydasien varit det populäraste resmålet för dem, men nu börjar det verka som om intresset för denna typ av billig utbildningsresa skiftat till Sydamerika. Liksom de äldre medborgarna är de ständigt i farten för att se alla sevärdheter, men eftersom de reser antingen med tåg eller buss eller i egen bil, når de längre "ut" än den äldre generationen. Några av "turistsudras" blir med tiden "Indien-kännare" och etablerar sig som reseboksförfattare, bergsbestigare, turistguider, dansare, musiker, gurus eller konstkännare. Den förre chefen för Nationalmuséet i Danmark, Werner Jacobsen, var en sådan självlärd "Indien-kännare".

Somliga gör en fantastisk karriär i själva Sydasien, som exempelvis Boris, som startade i tsarens livvakt, upprättade senare en balettgrupp som turnerade i Indien, grundade en exklusiv club i Calcutta, blev safariorganisatör, innehade Yak & Yeti Restaurant och har nu Boris Restaurant i Nepal. (Se M Peissel: *Tiger for Breakfast.)*

Hippies – de oberörbara

I botten av systemet finns hippies, de oberörbara. Dessa utgör troligen den största gruppen turister till antalet, men det hela är svårbedömt, då några dör, andra försvinner, liksom nya föds (se Gita Mehta's nya bok *Karma Cola*). Redan 1969 fanns det 600 danska och 400 svenska turister i Afghanistan, varav de flesta förmodligen var hippies. Idag finns det hundratusentals långtidsturister i Indien.

Hippies befinner sig i ett visst spänningsförhållande till "brahminerna", då bägge grupperna lever på att förklara och uttyda Indien. Hippies beskyller akademikerna för att leva för bekvämt och för att inte "förstå" Indien, vilket enligt hippies kräver att man lever mer eller mindre som indier. Som exempel klär sig hippies som indier, äter indisk mat, röker beedies och slänger sig med några hindi-fraser. Akademikerna hävdar å sin sida att hippies låtit lura sig av gurus, av brasset och för att inte förstå vad som egentligen sker. Dessutom anklagas hippies för att i hemlighet vara rasister, men oftare är det biståndslirare i sina exklusiva kolonier som får detta tvivelaktiga epitet.

Eftersom det i det indiska samhället ges möjlighet att förneka kastsystemet, finns det enskilda hippies som bryter sig ut och blir en slags "sadhus". När dessa i stort sett egendomslösa, hemlösa och identitetslösa människor blir tillfrågade av någon engelsktalande indier: "And where do you hail from, sir?", svarar de: "Nowhere, I belong to the universe". Annars lever de mest bland de vanliga indierna, vars språk de inte förstår, eller så ansluter de sig till kringvandrande sadhus eller sufis. Den mest legendariska danska hippie av detta slag är Eik Skaløe som 1967 bildade gruppen "Steppenwulfe" och senare försvann i Indien.

Gemensamma problem

Det finns vissa saker som bekymrar turister nästan oavsett "kast". Det ena är möjligheten att bli lurad eller rånad. I regel gäller det mindre saker, men ibland förekommer allvarligare intermezzon. Den mest berömda gangstern i turistbranschen är fransmannen Charles Sobraj och

hans internationella liga, som lyckades med att råna, bedra, förgifta och mörda flera stackars turister i Syd- och Sydostasien, innan Delhi-polisen fångade honom, då de sömnpiller han gett ett resesällskap (under förevändning av att vilja skydda dem mot diarré) började verka innan de kommit upp på sina rum.

Ett annat gemensamt bekymmer är maten, vattnet och sjukdomarna. Frågan huruvida man själva skall laga maten, vad man skall äta, var man får vilka sjukdomar och hur de skall behandlas, är kort sagt samtalsämne nr 1, och inte utan orsak. Bra tips ges bl a i Werner *"Where there is no doctor, A village health care handbook"*, Calif 1977.

Nya resmål

Ett tredje gemensamt ämne är frågan om nya resmål, och den därav följande kampen om att nå dit, innan de andra "ödelägger" dem. De senaste åren har Indien öppnat områdena kring Ganges upplopp i bergen i Uttar Pradesh, samt Ladakh i delstaten Jammu & Kashmir. Under 1980 nådde 8 000 turister till Leh i Ladakh. Det finns också planer på att årligen ge 10 000 turister tillträde till Sikkim. Medlen, enligt de indiska ämbetsmännen, är bl a ett kasino och en linbana från huvudstaden Gangtok till Rumtekklostret.

Det nordöstliga Indien är dock fortfarande i stort sett stängt p g a politisk oro och rädslan för att journalister skall återvända med kritiska rapporter. Speciella tillstånd för att besöka s k "restricted" och "protected areas" som nordostområdet skall i allmänhet sökas genom Ministry of Home Affairs eller Ministry of Foreign Affairs i New Delhi. Ö-grupperna Andamanerna, Nicobarerna och Laccadiverna öppnas sakta, men intill nu är det endast få turister, mest dykare, som lyckats kämpa sig igenom byråkratin.

Laissez faire-politik

De små länderna (Bhutan, Maldiverna och Sri Lanka) försöker alla att öka vinsten per turist, antingen genom att kräva högre avgifter för visum, eller genom att isolera turisterna på dyra hotell i speciella enklaver. Denna politik skapar en viss möjlighet till att kontrollera turismens nedbrytande verkningar på det lokala samhället. Å andra sidan koncentreras kapitalintressena omkring turisterna till en liten grupp människor. I jämförelse med ovan för Indien och i hög grad också Nepal en laissez faire-politik. Å ena sidan har man ett nät av statliga och privata lyxhotell, som täcker turistmål som Delhi, Benares, Agra, Jaipur, Udaipur, Aurangabad och Bombay. Å andra sidan kan varje turist bo billigt på de små hotellen och på de Rest Houses, Government Circuit Houses och Dak Bungalows, som ämbetsmännen använder på sina tjänsteresor. Det är möjligt att de Sydasiatiska länderna i framtiden kommer att koordinera sin turistpolitik i det första regionala samarbetsorganet länderna emellan.

Stig Toft Madsen

Brev från läsekretsen

Imatra, 15.8.1981

SYDASIENbulletinen

Göteborg

Jag vill inte prenumerera Sydasienbulletinen därför, att dess redaktion saknar allt kultur och uppförande: jag vill nämligen inte att Ni duar mig. Jag är nämligen inte bekant me Er.

Och jag vill inte ha något att göra med det sosialistiska Sverige, där nästan alla duar, där respekt saknas, livet är liderligt och unga radikaler motsätter sig regeringens asienpolitik, där f.d. statsminister Palme uppför sig som tonåring, det fria Amerika tyckts inte osv

Och så torkade jag min anus i WC med Er bulletin.

Högaktningslöst

Juntas Kärkiäinen

Dessa skitiga västerlänningar som tvunget måste ha något att torka sig i röven med i stället för att som asiater tvätta den ren!

Red

Vår resenär, cyklisten, har just passerat Jaiselmer, Rajasthan, Indien. Foto: Börje Tobiasson.

Hur man tar sig till Sydasien

Det roligaste sättet att ta sig till Sydasien är naturligtvis att åka landvägen. Man kan t ex ta tåget till Istanbul, det kostar ungefär 800 kr från Köpenhamn, och sedan fortsätta med kommunala transportmedel. Det kostar mycket lite, men smakar desto mer. Träsmak t ex.

Nu är ju dock läget sådant att den resan ter sig ganska riskabel. Man bör inte, även om man skulle få tillstånd, resa genom Afghanistan.

Har man tänkt resa via Iran till Pakistan, bör man nog också tänka sig för ett par gånger extra.

Annars håller faktiskt Paul Mohns gamla dröm (se Tomas Löfströms artikel) om en fullständig järnvägsförbindelse mellan Europa och Indien på att förverkligas. Inte via Afghanistan (kommer där att byggas någon järnväg den närmaste tiden lär den gå i nordlig riktning) utan genom att Iran bygger bort sin felande länk mellan Kerman och Zahedan i sydost.

Sedan blir det alltså möjligt att stiga på tåget i Alvesta och, om än icke med direktvagn, åka till Delhi via Köpenhamn, Istanbul, Ankara, Teheran, Zahedan, Quetta, Lahore.

Vill man inte ge sig ut i världen på egen hand, kan man ta en av de bussar som går i österled. T ex Magic Bus (Klosterstræde 18, 1157 Köpenhamn) som på sju veckor kör från Köpenhamn till Kathmandu. Ca 2 000 kr kostar biljetten. Om man vill vara säker på att komma hem igen, kan man köpa returbiljett, 3 415 kr, vilket inkluderar flygresa Bombay–Köpenhamn.

Ännu i början av september rullar bussarna genom Iran. Blir det omöjligt att fortsätta kommer man att flyga över. Från Damaskus till Karachi.

Är man bekväm av sig, eller inbillar sig att man har ont om tid, kan man naturligtvis flyga hela vägen.

Vi har gjort en tabell med exempel på några av de billigaste möjligheterna.

Route	Pris	Tid	Bolag	Byrå
Colombo fr Sthlm el Köpenh	3 890	1 år	Aeroflot	SFS-Resor
	3 840	1 år	Aeroflot	Allresor, Sthlm
	4 400	7–75 d	Air France	Scanasia, Gbg
Karachi fr Sthlm el Kphn	3 130	1 år	Aeroflot	Allresor
	3 160	1 år	Aeroflot	Aeronaut, Sthlm
Bombay fr Kphn	3 500	1 år	LOT	Anjalee, Malmö
	4 000	1 år	Tjeck Airl	Scanasia
Bombay fr Frankfurt	3 100	1 år	Air India	Anjalee
Delhi fr Sthlm el Kphn	3 950	1 år	Aeroflot	Anjalee
Delhi fr Frankf el Amsterdam	3 440	1 år	Air India	Svebrings, Lund
Calcutta fr Sthlm el Kphn	3 420	1 år	Aeroflot	Allresor
Dacca fr Kphn	4 100	1 år	Pak Int Airl	Anjalee
Dacca fr Sthlm el Kphn	3 450	1 år	Aeroflot	SFS
Kathmandu fr Kphn via Bangkok	4 950	1 år	Royal Nep Airl	Anjalee

SFS-priserna gäller även icke studerande.
SFS-Resor har kontor i Stockholm, Uppsala, Göteborg och Lund.

Stöd Afghanistan -

Den Afghanistan-tribunal som hölls i Stockholm i maj bevakades för Sydasienbulletinens räkning av Stig Toft Madsen. Hans rapport tar formen av ett diskussionsinlägg.

Medan kriget i Afghanistan fortsätter hölls en tribunal i Stockholm i maj om USSR:s invasion och krigsförbrytelser. Arrangör var Peoples Permanent Tribunal (PPT), skapad på basis av den italienske socialisten Lelio Bassos idéer och förmögenhet omedelbart efter hans död 1979. Tribunalen har ingen juridisk myndighet, men i motsättning till sin föregångare, Russell-tribunalen, har den en permanent organisation. Den består av en grupp på 60–65 personer från olika länder, som på anmodan tar upp olika mål. Omkostnaderna för arrangemanget täcktes i hög grad av den svenska Afghanistan-kommittén. Bland annat stöds också PPT ekonomiskt av Världskyrkorådet.

Tribunalen bestod av 13–14 "jurymedlemmar", varav ungefär hälften var jurister och resten akademiker, journalister, präster och politiker. Den mest framträdande medlemmen, den "utopiske socialisten", Vladimir Dedijer, presenterade PPT som ett försök att bryta USA:s och Sovjets uppdelning av världen i intressesfärer, i vilka supermakterna opererar utan hänsyn till internationell rätt, fred och rättvisa.

Det var första gången PPT tog ställning till en kommunistisk stats påstådda förbrytelser. Den anklagade parten var inbjuden, men "back in the USSR" nöjde man sig med att sända en redogörelse via ambassaden i Bryssel. Denna redogörelse innehöll inget nytt: Sovjet hade bara följt den afghanska regeringens önskemål om stöd för att bygga upp landet och bekämpa utländsk infiltration. Sovjet fick ett bättre försvar av den brittiska intellektuelle, Fred Halliday, som var inkallad som "expert". I motsättning till andra experter har Halliday inte levt någon längre tid i Afghanistan, men han har en ganska stor kunskap om intrigerna i Mellanöstern. (Se hans artiklar i New Left Review nr 112 och 119.) Som Halliday ser det, har ryssarna i stort sett endast haft besvär med Afghanistan sedan revolutionen i april 1978, som enligt Halliday och många andra inte var iscensatt av ryssarna. Ryssarna har inte bara blivit tvungna att övervaka ett konservativt stamsamhälle, utan också tvingats dämpa de afghanska kommunisternas inre fejder och den afghanska tendensen till statsterror. Eftersom afghanerna sabbade revolutionen, måste ryssarna sända in mer och mer trupper, med en kulmen i och med invasionen i december 1979. När dom dessutom var tvungna att "avskeda" Amin p g a dennes oduglighet och brutalitet – deras försök att förgifta honom slog fel – miste invasionen sin juridiska legitimitet, men för Halliday är brott mot internationella avtal och konventioner inte nog skäl att fördöma invasionen. Något dunkelt säger Halliday att den grundläggande frågan gäller Karmal-regimens legitimitet, och eftersom han menar att regimen på längre sikt står för "sociala framsteg", verkar hans slutsats vara att Sovjets närvaro är legitim för en begränsad period.

Anti-sovjetism

Hallidays välformulerade inlägg stod nästan ensamt mot två antisovjetiska strömningar. Den ena av dessa, som inte kom till direkt uttryck, men som flera av dom närvarande afghanerna ansåg låg bakom hela tribunal-showen, var den prokinesiska linjen, enligt vilken den sovjetiska invasionen per definition måste bekämpas. Den parallella, högervridna argumentationen antyddes också. Då båda dessa linjer i den givna situationen måste ta fasta på att stärka den afghanska motståndsrörelsen, var det en smula överraskande att dom afghanska vittnena alla var relativt dämpade. Islam i Afghanistan presenterades således av en marockansk intellektuell som en progressiv, modernistisk tradition, och de fundamentalistiska rörelserna kom inte alls till orda. De närvarande afghanerna måste helt enkelt anpassa sig till tribunalens socialistiska, juridiska och demokratiska premisser för att bli betraktade som solidaritetsberättigade. Denna kosmetiska operation följdes upp av experterna med påståenden som att de traditionella afghanska stamråden ("jirgah") är en form av "direktdemokrati", och att Afghanistan alltid har hållit sig strängt neutralt gentemot grannländerna, trots att det är välkänt att Afghanistan ofta huserade guerilla mot det brittiska Indien, och att kung Amanullah tillätt motståndare till bolsjevikerna att operera från sitt territorium i början av 20-talet. Att, som en etnograf gjorde, påstå att "afghanerna inte har något intresse av att bedra varandra i affärer eftersom dom är förbundna av samma öde", är ganska naivt, och understryker vikten av att solidariteten med Afghanistan läggs på en realistisk grund. Sympatin med Afghanistan måste, enligt min mening, vara äkta, för att motståndet mot Sovjet ska kunna bli det.

Så mycket mera intressant var dom inblickar i den faktiska situationen i Afghanistan som trängde igenom. Man fick en bild av en motståndskamp som på

eller bekämpa Sovjet?

Nuristanskt vittne direkt från fronten. Foto: Stig Toft Madsen.

Bild föreg sida: Tribunalens medlemmar håller en tyst minut för Afghanistans folk. Näst längst till vänster Vladimer Dedijer. Foto: C-J Charpentier.

många håll pågått i två år mot en militärt överlägsen fiende, där motståndsmännen löper konstant risk att dö antingen i strid eller genom mera villkorliga massakrer eller avrättningar, p g a anti-personella bomber eller svält.

Mera groteskt är spelet om lojaliteten, där den afghanska regeringen försöker övertala, köpa eller hota dom utbildade till att arbeta för regimen. Uppenbarligen skickas inte längre revolutionära skollärare ut i fientlig terräng, men under en övergångsperiod måste de skriftligen betyga sin lojalitet. På universitetet i Kabul, där beväpnade partitrogna studenter hade makten, var utrensningarna speciellt hårda mot de västligt utbildade lärarna, medan det rådde marsch- och sloganplikt för studenterna.

De flesta afghaner på tribunalen var tydligen högutbildade människor, som fått jobb efter revolutionen eller behållit sina gamla jobb, men som senare gått i landsflykt, när dom själva eller deras familjer och vänner drabbats av utresningarna. Liksom de icke-privilegierade afghanerna har "intelligentsian" en tendens till att ge ryssarna skulden för revolutionens alla negativa konsekvenser. Det är väl riktigt att de flesta beslut – inklusive de omdiskuterade jord- och kreditreformerna – var utarbetade med hjälp av ryska experter, men många grova övergrepp utfördes otvivelaktigt av afghanerna själva. Kombinationen av afghanska äro- och hämndbegrepp med "stora språng framåt", socialt sett, är i sig själv en explosiv cocktail i ett samhälle där makten redan är fragmenterad. Att vägen till höga poster i partiet sedan ofta innefattar en period i armén, polismakten eller fängelserna bidrar säkert till brutaliteten.

På talarstolen (dvs i "vittnesbåset") utmyntade sig den allmänna ryssfientligheten i rätt oklara första- och andrahandsberättelser om krigsförbrytelser, varav många otvivelaktigt ägt rum. Massakern i byn Kerala nämndes flera gånger: där sköts upp emot 1 000 obeväpnade afghaner på sovjetisk order redan under Taraki för att dom ropade "Allah är stor" i stället för pro-kommunistiska slagord. Men PPT fann inte anklagelserna om krigsförbrytelser tillräckligt dokumenterade.

Domslutet

Efter tre dagars vittnes- och expertutlåtanden, avkunnade PPT en "dom" som i starka vändningar fördömer Sovjets kränkning av den afghanska statens suveränitet som ett brott mot bl a FN:s stadgar och resolutioner. Dessa kräver *antingen* att FN skulle ha godkänt Sovjets rätt att intervenera, *eller* att Sovjets intervention skulle ha varit ett rimligt motdrag mot ett eller flera andra länders aggression mot Afghanistan, *eller* att Afghanistans regering (dvs Amin) skulle ha bett ryssarna om hjälp för att bekämpa uppror iscensatt och stött av utländsk makt. PPT fann att ingen av dessa betingelser uppfyllts.

Vad angår de sovjetiska krigsförbrytelserna var PPT:s dom tövande. I brist på klara bevis beslutade man att sända en undersökningskommission till Afghanistan. En sådan kommer knappast att få officiellt tillträde till landet, men det är helt klart att det är möjligt att resa i stora delar av Afghanistan under guerillans beskydd.

Domen var inte överraskande. Sovjets invasion och närvaro i landet har redan fördömts av ett stort antal länder (inklusive bl a Nord-Korea och Rumänien), av FN den 14.1.80 (med 104 röster för och 18 emot samt 18 nedlagda röster), av Europaparlamentet, den Socialistiska Internationalen, de islamska ländernas organisation (som uteslöt Afghanistan den 29.1.80), Amnesty International, de icke-allierade staterna etc. Det intressanta med tribunalen var snarare mötet med afghanerna och försöket att göra deras situation till föremål för en objektiv, internationell jurisdik och etik.

Vem lyssnar?

Frågan är bara vem tribunalens dom är adresserad till? Är det till "vänster-huvuden med ryska idéer", som Jan Samuelsson från *Afghanistan-Nytt* kritiserar? Kanske, och möjligen har tribunalen haft en effekt där. Eller är det "vilseledda nationer", som i likhet med Indien avhåller sig från att fördöma invasionen? Knappast, Indien har för stor misstro till Pakistan och alltför intima band till Sovjet. Är det den afghanska motståndsrörelsen? Kanske, men dom är nog mera intresserade av pengar, medicin och vapen. Är det soldaterna i Röda Armén? Deras moral låter sig knappast ruckas av domen. Är det de centralasiatiska sovjetrepublikerna, vars befolkning enligt Halliday tilldelas en högre levnadsstandard än vitryssarna för att säkra dess lojalitet? Eller är det ledarna i Kreml? Förmodligen, men varför skulle dom inte följa Lenins råd att tillämpa barbariska metoder i kampen mot barbariet i Afghanistan, som dom gjorde under Stalin? Nåväl, en orsak kunde vara, som Halliday antydde, att Sovjet inte önskar att avskaffa "barbariet" och införa socialismen i Afghanistan. Man kan föreställa sig att Sovjet kunde nöja sig med att utnyttja Afghanistans militärstrategiska fördelar och att i gengäld i stort sett låta afghanerna sköta sig själva. I så fall skulle tribunalen kunna vara ett litet steg på vägen. Å andra sidan är det mycket som tyder på att Sovjets tvekan att ta Afghanistan med alla medel är taktiskt bestämd.

Stig Toft Madsen
Övers: GD

Dåliga nyheter från Pakistan

Imtiaz Alam, ledare för Punjab Lok Dal (Punjabs folkparti) och Sher Ali Bacha, ledare för Puktoonkhwa Mazdoor Kissan Dal, ett arbetare- och bondeparti, har arresterats av pakistansk militär den 3 juli 1981. Arresteringarna gjordes när de båda var på resa i Mardan-distriktet i Pakistans gränsprovins. De har förts till okänd ort av militära och civila myndigheter. Det är fortfarande inte känt var de befinner sig. Dessa kända arbetare- och bondeledare stod i spetsen för kampen för ett återupprättande av de medborgerliga fri- och rättigheterna och av demokratin i Pakistan. De reste i North-West Frontier Province i samband med arbetet på att koordinera de demokratiska, progressiva och patriotiska krafterna i provinsen. Båda var efterlysta av Zia's regim sedan två år. Sher Ali Bacha dömdes förra året i sin frånvaro till två års fängelse. Hans hus och ett litet jordstycke som var hans enda egendom har konfiskerats.

Omvärlden har anledning att oroa sig för dessa två ledare och för deras liv. Vi bör kräva att regimen talar om var dom befinner sig och offentliggöra alla anklagelser mot dem. Eventuella anklagelser måste prövas inför civil domstol.

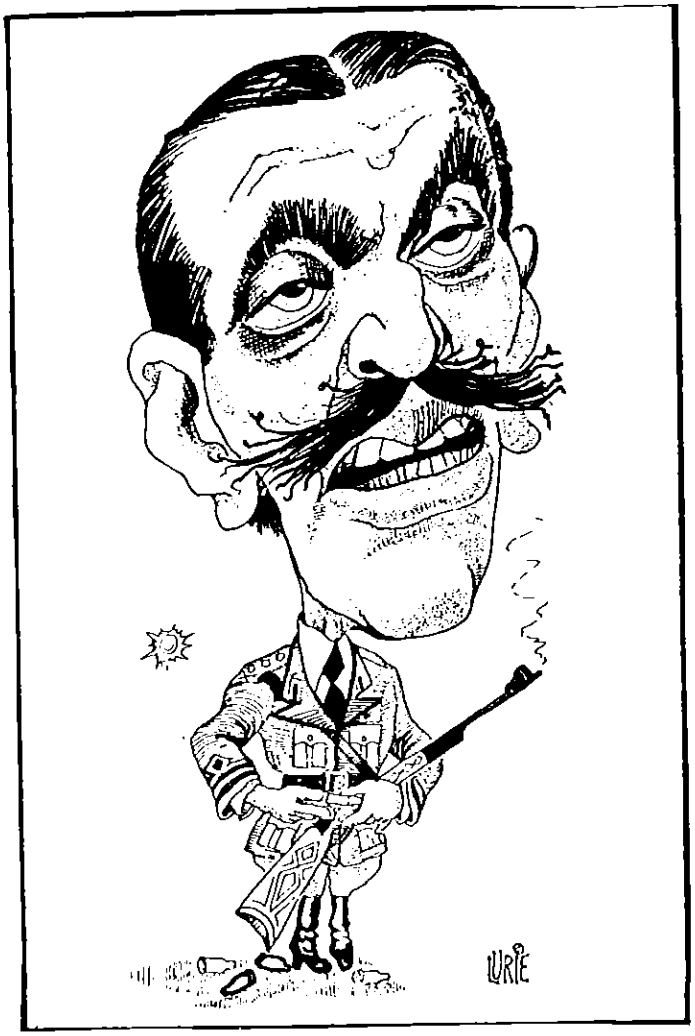

Kommentar till arresteringarna:

Arresteringarna av Imtiaz Alam och Sher Ali Bacha – båda framträdande vänsterledare – är ytterligare ett led i den terrortaktik som general Zia-ul-Haqs regim tillämpar mot oppositionen. Alltsedan juntan kom till makten genom att störta Zulfikar Ali Bhutto i juli 1977, har den intensifierat sitt förtryck. Fackföreningsarbete har försvårats eller omöjliggjorts; fackliga ledare har arresterats; bondeorganisationer har attackerats av godsägarna och deras hejdukar; de förmåner som det arbetande folket tillskansade sig under Bhutto har omintetgjorts.

Juntan är hårdhänt mot den politiska oppositionen: politiska motståndare arresteras godtyckligt, torteras, mördas eller kidnappas. Motståndet kommer inte enbart från Bhutto's folkparti eller från vänsterkrafterna; ett stigande antal liberala och demokratiska element har gått med i kampen mot militärregeringen. Regimen har svarat med att fängsla också en del av dom som tidigare stött den. Resultatet är att Zia och hans handgångna män blivit mer och mer politiskt isolerade. Snart är det bara det högerextremistiska Jamait-e-Islami och det reaktionära prästerskapet som stöder regimen.

Militärens förmåga att hålla samman landet har också börjat betvivlas. Tidigare hade den pakistanska staten massivt stöd i Punjab medan den organiserade folkmord i Bengalen (nuv Bangladesh) och i Balauchistan. Nu har situationen förändrats också i Punjab, efter att Zia-regimens gangstermetoder gjort att den mist folkets respekt.

Generalens paranoia har blivit värre, och resulterat i hårdare stryptag på oppositionen. Jakten har gått på alla motståndsmän. Sher Ali Bacha och Imtiaz Alam är bland dom viktigaste av dom som gripits. Båda hörde ursprungligen till Mazdoor Kisan partiet (MKP), som bildades 1968, och som var en militant progressiv rörelse i Pakistan. MKP ledde många bondekamper i Sarhad. I Punjab lyckades partiet mobilisera bönderna i de feodala västra och södra delarna. Partiet splittrades 1977. I Punjab drog Imtiaz Alam med sig dom flesta yngre och radikala krafterna och bildade MKP's arbetargrupp. I Sarhad bröt sig Sher Ali Bacha ut och drog med sig dom flesta jordlösa.

Partisplittringen klargjorde att MKP inte var något riktigt nationellt parti. Efter

splittringen inskränkte sig både Bacha och Alam till att arbeta på regional nivå, Punjab och Sarhad. Följaktligen uträttades lite i Sindh och Baluchistan, men båda dessa ledare insåg att kampen måste inriktas på att bygga upp ett lokalt, eller provinsiellt motstånd mot militärregimen, baserat på dom nationalistiska strömningarna i Sindh, Baluchistan och Pukhtoonistan. När kampen utvecklats på lokal nivå, först då kunde man bygga upp ett nationellt, progressivt parti för hela Pakistan. Denna politiska linje gör nu att Shar Ali Bacha och Imtiaz Alam riskerar att anklagas för landsförräderi: för detta brott är avrättning ett sannolikt straff.

Imtiaz Alam är i 30-årsåldern, född i en medelklassfamilj och med en journalistexamen från Punjab University. Han gjorde sig först känd som studentpolitiker, och skapade en progressiv studentrörelse i Lahore. Som MKP-ledare arbetade han för dom mindre provinsernas sak i partiet. Han är också känd som en god teoretiker och som sådan betydelsefull för den progressiva rörelsen i Pakistan. 1978 bildade han Punjab Lok Dal, med sikte att organisera dom progressiva krafterna runt punjabiernas problem. Partiet har varit en viktig kraft i kampen för att återupprätta demokrati och dom medborgerliga rättigheterna.

Sher Ali Bacha kommer från Sarhad. Han är i 40-årsåldern och advokat, men han kommer från en bondefamilj. Han började sin politiska karriär i bonderörelsen. Han hörde till dom som bildade MKP 1968. Han ledde böndernas motståndskamp i Sarhad under det tidiga 70-talet. 1978 bildade han MKP Pukhtoonkhwa.

Lahori

Rädda Imtiaz Alam och Sher Ali Bacha!

Sri Lanka

Tid att göra den allmänna rösträtten allmän

Thomas Bibin

Röstfiske i byn. Foto: T Arvidsson

Tidpunkten för firandet av 50-årsjubiléet av den allmänna rösträttens införande i Sri Lanka närmar sig. Det sker i oktober under sedvanlig pompa och ståt, och drottningen av England kommer att ära det lilla öriket med sin närvaro.

Men rösträtten är inte allmän i Sri Lanka. Tio procent av befolkningen berövades sin rösträtt och sitt medborgarskap straxt efter det att landet blev självständigt 1947. Det var plantagearbetarna, de s k indiska tamilerna, som berövades dessa rättigheter efter att ha bott i någon generation i landet.

Alltfler inser nu det absurda i att fira detta jubileum, i synnerhet som Sri Lanka nu tvingar tillbaka många av dessa människor till Indien (se rapporter i Sydasienbulletinen nr 1/79 och 3/80). Mot denna bakgrund samlades i våras representanter för en rad organisationer runt om i Västeuropa i ett möte arrangerat av den luthersk-evangeliska kyrkan i Kassel (Västtyskland). Och från Sri Lanka och Indien når oss kraftfulla uttalanden i protest mot den boskapsliknande behandling man förärat de som arbetat i den lankesiska ekonomins ryggrad, plantageindustrin.

Man påpekar bl a att av de ca 1 miljon människor som ursprungligen berövades sina medborgerliga rättigheter så är över hälften än idag statslösa och att behandlingen av dessa människor strider mot alla internationella konventioner, bl a FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna. Och den har Sri Lanka åtagit sig att följa genom sitt medlemskap i FN.

Kraven är bl a ett uppbrott från det avtal mellan Sri Lanka och Indien som gör det möjligt att skicka tillbaka två tredjedelar av plantagearbetarna till Indien, det är att omedelbart ge medborgarskap till alla de som fortfarande lever som statslösa i Sri Lanka och det är att såväl Sri Lanka som Indien må se till att plantagearbetarna behandlas anständigt oavsett om de är i Sri Lanka eller i Indien. På båda håll fortgår trots allt en förnedrande diskriminering mot dessa människor, och t ex de s k rehabiliteringsprogrammen i Indien är ett gigantiskt bedrägeri.

Bakom dessa eller liknande krav står samtliga fackliga organisationer bland plantagearbetarna i Sri Lanka (utom den regeringskontrollerade fackföreningen), kyrkliga och profana hjälporganisationer bland plantagearbetarna i Sri Lanka och i Indien, medborgarrättsorganisationer osv.

Dessutom pågår det nu en internationell aktion för att samla så många som möjligt kring en rättvis protest. Gissningen är att den arrogante presidenten J R Jayewardene kanske inte tar så mycket hänsyn till opinionen i sitt eget land, men att han är känslig för om det väcks uppmärksamhet kring frågan i länder varifrån han får hett efterlängtade investeringar, turister och utvecklingshjälp.

Resehandböckerna

Lästips – Sydasien

Basham, A L: "The Wonder That Was India." Fontana, London 1971. (Fascinerande kulturhistoria.)

Berg, Lasse och Lisa: "Tredje Världen. Ett Tvärsnitt." Gidlunds, Avesta 1977.

Blackburn, R (red): "Explosion in a Subcontinent." Pelican Books, 1975.

Gough, K och Sharma H P (red): "Imperialism and Revolution in South Asia." Monthly Review Press, New York 1973.

Hællquist, Karl-Reinhold och Sondén-Hællquist, Inger: "Indien, Pakistans och Bangladesh Historia." Studentlitteratur, Lund 1973. (Innehåller också en bred orientering om nutida förhållanden.)

Höjgaard, Frede och Martinussen, John: "Litteratur om Sydasien: Indien, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka, Nepal og Bhutan." Nyt udvalg. Annoteret bibliografi. Mellemfolkeligt Samvirke, Köpenhamn 1981. (Mycket användbar bibliografi.)

Sydasienbulletinen, alla årgångar sedan starten 1977.

För vidare studier har du nytta av Sydasienkommitéernas *studie*cirkelmaterial, som består av utdrag ur böcker och artiklar samlade kring centrala tema som historia, ekonomi, politik, religion etc. Varför inte gå med i en studiecirkel! Kontakta närmaste Sydasienkommitté!

Jörn Korn: *"U-lands hygiejne – om at leve i et fattigt land uten at sæte helsen over styr".* Mellemfolkeligt Samvirke, Köpenhamn 1979, andra upplagan.

När mina förälrar emigrerade till Syd-Amerika i början av 50-talet hade vi flera stora säckar fyllda med toalettpapper med oss. Efter ett tiotal år hade vi fortfarande Edet-rullarna i förrådet.

När jag skulle tillbringa ett år på den indiska landsbygden var det ett par gummistövlar som skulle skydda mig från alla Indiens ormar. Jag hade heller inte någon användning av dem. De stod hela året på en hylla i omklädningsrummet som ett monument över mitt försök att ta hand om min hälsa.

Jag hade hellre haft med mig Jörn Korns "U-lands hygiejne". En utmärkt och lättfattad liten bok, fylld med tips och kloka råd om hur man klarar av hygien och hälsan när man reser i ett "fattigt land". Den tar upp många olika ämnen, allt från vaccination till näringsfrågor och trafikfaran.

Boken är i första hand avsedd för dem som skall bo och arbeta i ett u-land, men många av de råd den ger är även till stor nytta för både charterresenären och liftaren, de två kategorier som kanske är mest utsatta för allehanda hälsorisker. Den är skriven på danska, men låt er inte avskräckas, med lite tålamod, fantasi och ibland en dansk-svensk ordbok klarar alla av det. Den är väl värd det lilla besväret.

Gustav Böklin

Resehandböckerna

Det finns gott om konventionella resehandböcker om Sydasien på engelska, tyska, franska m fl "världsspråk". Även på svenska börjar det nu i charterturismens spår komma ut lite handböcker om Sri Lanka och Maldiverna.

Här vill vi bara nämna några av de lättast tillgängliga på engelska.

Den kanske mest utförliga och berömda är

FODOR'S 1981 Guide to India and Nepal. (Hodder and Stoughton; London, Sydney, Auckland 1981. Ca-pris 120:–)

som uppdateras vart eller vartannat år. Boken vänder sig till den konventionelle "fornminnesturisten" med gott om pengar och krav på västerländsk komfort. Den skildrar framförallt tempel och konstverk, de närbelägna "bästa" hotellen, restaurangerna och flygförbindelserna. I Sydindien utanför Madras finns till exempel enligt boken knappast någon "acceptabel" restaurang!

Diplomater, affärsmän och journalister på snabbesök har bättre nytta av den komprimerade

All-Asia Guide. (Far Eastern Economic Review, 1980). Ca-pris 102 kr

som presenterar politisk historia, reseförbindelser och formaliteter, västerländska hotell och matställen i snabba svep. Den behandlar alla länderna i Sydasien.

För "budgetresenären" som vill resa och leva billigt om än fortfarande västerländskt finns

Jenkins, David: *Student Guide to Asia.* (Student Travel Australia, European edition, London 1979). Ca-pris 69 kr

som också behandlar alla länderna i Sydasien. Genom sin inriktning på information för resenären om bestämmelser av olika slag och genom att peka ut billiga alternativ är den en användbar bok också för de som vill komma närmare det asiatiska sättet att leva och resa.

Det är svårt att få tag i bra översiktskartor, så köp därför med

Bartholomew World Travel Map: Indian Subcontinent, India, Pakistan, Bangladesh and Sri Lanka. Ca-pris 42 kr

som finns i de flesta välsorterade bokhandlar här hemma, men inte i Sydasien!

AFGHANISTAN

Fortsatta strider, nya inviter

President Babrak Karmal avgick som premiärminister och utnämnde Sultan Keshtmand, 46, till sin efterträdare som regeringschef. (11 juni.)

Kina hävdade att gränsfördraget mellan Afghanistan och Sovjetunionen var olagligt, eftersom det omfattade områden som Kina gör anspråk på. (23 juli.)

Vid besök i Islamabad upprepade Sovjets biträdande utrikesminister Fiyubin den afghanska regeringens förhandlingsinvit till Iran, Pakistan och FN. (24 augusti.) Pravda uppgav att Sovjet skulle dra tillbaka sina grupper i Afghanistan om Iran och Pakistan samtyckte till de afghanska fredsförslagen. (30 augusti.) President Zia ul-Haq sa att dessa visade "avsevärd flexibilitet" och framhöll att den pakistanska regeringen inte avvisat dem. (28 augusti.)

PAKISTAN

Hjälperbjudanden och rustningar

Utrikesminister Agha Shahi tillkännagav att USA erbjudit Pakistan totalt tre miljarder dollar i ekonomisk hjälp och vapenkredit från och med oktober 1982 under de kommande fem åren, förutsatt att den amerikanska kongressen godkände åtgärden. (15 juni.) Vapeninköp, bl a av F-16 plan, skall inledas omedelbart, finansierade av vänskapligt sinnade islamska länder. (Viewpoint, 18 juni.)

Nusrat Bhutto, förre presidenten Z A Bhuttos änka, frigavs efter mer än fyra månaders internering. (22 juli.)

Enligt den brittiska tidskriften New Scientist har den pakistanska regeringen inlett förhandlingar med Kina om att i Sinkiang få provspränga sin första atombomb. (23 juli.)

Enligt den pakistanska folkräkningen, som ägde rum 1–15 mars i år, uppgår befolkningen till 83,7 miljoner. (1972 års folkräkning gav siffran 65,3 miljoner.) Karachi är störst med 5,1 miljoner och Lahore näst störst med 2,9 miljoner. (29 juli.)

NEPAL

Den s k vänskapsbron, som utgör Nepals enda landsförbindelse med Tibet, skadades vid översvämningar. (12 juli.)

INDIEN

Översvämningar och arbetsmarknadsproblem

Den rymdsatellit, som uppsändes 31 maj, föll ur sin omloppsbana runt jorden. (9 juni.) Indien blev världens sjätte nation som av egen kraft fick upp en satellit genom sin satellituppskjutning den 18 juli 1980.

I fyllnadsval valdes Indira Gandhis son Rajiv till parlamentsledamot i den valkrets hans förolyckade bror Sanjay representerat tidigare. (15 juni.)

Premiärminister Indira Gandhi tillkännagav att hon och den kinesiske utrikesministern Huang Hua kommit överens om förhandlingar om gränser och normalisering av relationerna mellan Indien och Kina. Huang Hua antydde att Dalai Lama, som är i exil i Indien, är välkommen tillbaka till Tibet. (28 juni.)

Kraftiga monsunregn vållade översvämningar i Rajasthan, Uttar Pradesh, Bihar och Assam med många dödsfall och svår skadegörelse som följd. (19 juli.)

Regeringen förbjöd strejker inom industri- och servicesektorerna. Förbudet, som vållade häftig facklig och politisk opposition gäller i sex månader men kan förnyas. (27 juli.)

Statsminister T Fälldin skall den 8 februari 1982 åka på officiellt besök i Indien, meddelar TT efter mötet i Nairobi mellan Fälldin och Indira Gandhi. (13 augusti.)

SRI LANKA

Oroligheter och presscensur

Undantagstillstånd infördes den 2 juni som följd av motsättningarna mellan den singalesiska befolkningsmajoriteten och tamilminoriteten. Det hävdes kort därefter, men återinfördes, samtidigt som president Jayawardene tillkännagav att mordbrand och plundring skulle straffas med döden. (17 augusti.)

De svåraste rasuppploppen ägde rum i maj i staden Jaffna med omnejd, där bl a ett av världens största tamilbibliotek brändes ner. Enligt "kommittén för rättvisa och jämlikhet mellan raserna" så var det polisen och armén som startade konflikten genom arresteringar, tortyr, mord, och plundring.

Regeringen införde presscensur som en följd av oroligheterna. (21 augusti.)

Regeringen inledde hjälpåtgärder för 200 000 familjer som drabbats av den, enligt officiella källor, värsta torkan under detta århundrade. (26 augusti.)

BANGLADESH

Presidentbrist och valförberedelser

President Zia ur-Rahman mördades i ett misslyckat kuppförsök i Chittagong. (30 maj.)

Enligt tillförordnade presidenten Abdus Sattar, 75, skulle presidentval hållas den 21 september. (16 juni.) Det största oppositionspartiet, Awami League, organiserade en generalstrejk den 26 augusti i protest mot valdatum i september eller oktober. Det styrande Nationalistpartiet nominerade A Sattar till sin presidentkandidat. Bland rivalerna märks ex-generalen M A G Osmani, som ledde befrielsestyrkorna i kriget 1971. (16 augusti.) Awamipartiets ledare Hasina Wazed, dotter till Bangladeshs förste president, Sheik Mujibur Rahman, besökte bl a Stockholm i juli för att diskutera valtaktik med landsmän i exil. (SvD 27 juli.) Valkommissionen fastställde den 15 november som datum för presidentvalet. (5 september.)

Enligt den indiska tidningen Statesman försatte Indien sin gränspolis i höjd beredskap längs gränsen till Bangladesh. (1 augusti.)

MALDIVERNA

I syfte att stärka landets ekonomi har presidenten ratificerat ett lagförslag i parlamentet om upprättandet av en ny Maldives Monetary Authority, som kommer att tjäna som centralbank och bli rådgivande organ åt regeringen. (FEER, 10 juli.)

Källor: AFP, Far Eastern Economic Review (Hongkong), Summary of World Broadcasts (BBC), Svenska Dagbladet, TT, Viewpoint (Lahore).

Utrikespolitiska institutet, Stockholm, ger ut central information om de större länderna i Sydasen i sin serie: "Länder i fickformat". De består av en liten behändig folder för varje land.

FRÅN REDAKTIONEN

Äntligen prishöjning!

Från och med september har vi tvingats ge efter för kraven på kraftiga prishöjningar. Vi har under det senaste 1 1/2 året utvidgat formatet, förbättrat layouten och tagit in mycket fler bilder, utan att fördenskull höja priserna. Länge var vi därför en av Sveriges billigaste bulletiner. Förra året tryckte vi 8 000 bulletiner till en bruttokostnad av ca 65 000 kr. Hade vi lyckats sälja alla exemplaren, hade vi fått in 40 000. Hittills har det gått ihop sig bl a genom bidrag från Kulturrådet. Men eftersom priserna hela tiden stiger, vill vi ha ett pris som täcker våra kostnader så att vi inte tvingas höja priserna ideligen. Lösnummerpriset blir i fortsättningen 10 kr och priset för en helårsprenumeration 40 kr. Vi hoppas läsarna har förståelse för detta steg.

Saftiga portohöjningar

Som framgått av tidningsskriverier och annat har Postverket haft den dåliga smaken att selektivt öka våra portokostnader kraftigt. Genom att tricksa med viktklasser och benämningar så kostar det oss upp till flera hundra procent mer att skicka ut efterbeställningar av bulletiner. Därför måste vi debitera porto när du separatbeställer enstaka nummer. Vi ber också våra läsare att inte glömma sina prenumerationer när avisering kommer (och att avbeställa när det mot förmodan är aktuellt). Påminnelser och efterutskick är som sagt dyrare nu.

Ändå är vi naturligtvis tacksamma för efterbeställningar. Och vi hoppas ni har förståelse för att de kan ta någon dag extra att få, jämfört med tidigare.

Vi moderniserar

Under nära två år har Sydasienbulletinen samarbetat med Progressiv Ekonomitjänst Ek För (Progek) där vi haft vårt prenumerantregister på data. Till en låg kostnad har detta besparat oss massor av jobb, bl a vad det gäller adressutskrifter.

Nu spär vi på det samarbetet genom att också låta Progek hjälpa oss med prenumerationspåminnelser, vilket betyder att vi jämte vårt gamla postgiro också kommer att använda oss av Progek:s (85 24-1). Det kommer dock tydligt att anges när Progek:s giro ska användas. I övrigt ska vårt eget giro (79 54 96-9) användas.

Reklam i Sydasienbulletinen!

Våra läsare har anledning att höja på ögonbrynen: i detta nummer har vi fört in annonser. Vi avser inte att bli beroende av annonsintäkter, så annonseringen kommer inte att bli ett stående inslag.

Red.

Ny SIDA-skandal

En tjej på SIDA:s befolkningsbyrå hade fött en dotter och arbetskamraterna firade tilldragelsen med tårta. Dom satte grädden i halsen när chefen kom in och sa: "Det är väl ingenting att fira att ytterligare en människa har kommit till världen." På den tiden hette chefen Carl Wahren. Han är numera boss för IPPF – Internationella familjeplaneringsfederationen.

Men Charlie's anda vilar fortfarande över befolkningsbyrån. Hur kan man annars återupprepa skandalen? Efter att först ha medverkat i snöpningen av miljoner indiska män, så ger sig SIDA:s befolkningsbyrå på att stödja ett liknande övergrepp i Bangladesh. Den här gången gäller det kvinnor som steriliserats under eländiga förhållanden. 27 dokumenterade dödsfall vittnar om att mångdubbelt flera dött och skadats.

STOPPA MALTHUSIANERNA PÅ SIDA:s BEFOLKNINGSBYRÅ!

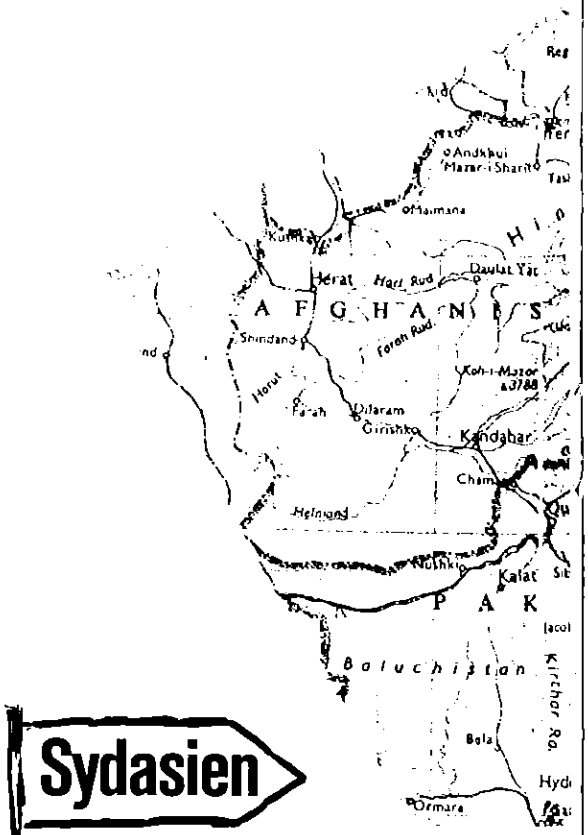

Sydasien

Foto: T Arvidsson

SINKIANG
TADZHIKISTAN (S. S. R.)
Dushanbe
Kashgar
Yarkand
Andizhan
Lop Nor
KASHMIR
Srinagar
Peshawar
Rawalpindi
Amritsar
Lahore
Simla
Chandigarh
Delhi
Meerut
Agra
Lucknow
Kanpur
Varanasi
Allahabad
Patna
Jaipur
Jodhpur
Bikaner
Ajmer
Udaipur
Thar
Karachi
Palanpur
Kutch
Ahmadabad
Baroda
Surat
Indore
Bhopal
Jabalpur
Sagar
Nagpur
Raipur
INDIA
Bombay
Poona
Aurangabad
Deccan
Sholapur
Hyderabad
Ratnagiri
Kolhapur
Bellary
Hubli
Panjim
Mangalore
Bangalore
Mysore
Calicut
Cochin
Quilon
Trivandrum
Madras
Nellore
Pondicherry
Madurai
Tiruchchirappalli
Coimbatore
Palk Strait
Jaffna
Trincomalee
CEYLON
Kandy
Colombo
Galle
Matara
Dondra Head
Vishakhapatnam
Kakinada
Guntur
Cuttack
Sambalpur
Kharagpur
Jamshedpur
Calcutta
Howrah
Mouths of the Ganga (Ganges)
Asansol
Darjeeling
Kathmandu
Mt. Everest
Shillong
Khasi Hills
Imphal
Silchar
Dacca
BHUTAN
SIKKIM
La-sa (Lhasa)
TIBET
Chang Tang
KUN LUN SHAN
Mandalay
BURMA
Prome
Akyab
Kyaukpyu
Bassein
Rangoon
Moulmein
G. of Martaban
C. Negrais
BAY OF BENGAL
ANDAMAN ISLANDS (To India)
North Andaman
Middle Andaman
South Andaman
Port Blair
Little Andaman
Ten Degree Channel
Car Nicobar
NICOBAR ISLANDS (To India)
G. of Kutch
G. of Cambay
Kathiawar
Diu
Daman
G. of Mannar
C. Comorin

RES MOT ÖSTER

I den västerländska massturismens dagar finns det gott om "paket" och handböcker för den som vill besöka Sydasiens antika minnesmärken, huvudstäder och mils-långa sandstränder. Hilton, Sheraton, Oberoi och andra lyxhotell borgar för att västerlänningar kan avnjuta sin entrecôte med hemkänsla.

Det är ett annorlunda besök i Sydasien som vi vill slå ett slag för i detta nummer av Sydasienbulletinen. Antingen du reser på kort tid och med ganska gott om pengar eller blir borta i månader och lever på några tior om dagen, så bör du vända dig bort från det lyxiga västerländska så mycket du nånsin förmår. Att resa med vanliga tåg, bussar och andra folkliga färdmedel, att bo på indiska hotell och äta riktig asiatisk mat med mycket grönsaker är det säkraste sättet att hålla sig frisk – i imitationen av den västerländska standarden frodas skiten och bakterierna bakom kulisserna. Då kan du också knyta kontakter med sydasiater, som inte i första hand ser på dig som en lättlurad turist, utan som en människa att samtala och dela livserfarenhet med.

Artiklarna och informationen i detta nummer är tänkta att inspirera till och underlätta din resa i Sydasien. Vi har inte resurser att täcka in alla aspekterna på en enda gång. Men vi har bra artiklar, bl a av Sveriges bästa (?) reseskildrare, Jan Myrdal och Tomas Löfström. Om du har synpunkter, frågor, artiklar, fakta, reseminnen, fotografier osv, så hör av dig till redaktionen här i Lund, så att vi kan presentera mera i kommande nummer.